

ГАРЧИГ

НЭГ. ТӨСЛИЙН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА.....	2
1.1. ТӨСӨЛ ХЭРЭГЖҮҮЛЭГЧИЙН ТОВЧ МЭДЭЭЛЭЛ	2
1.2. ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА	2
1.3. ТӨСЛИЙН БАЙРШИЛ	5
ХОЁР. ТӨСЛИЙН ТАЛБАЙ, ТҮҮНИЙ ОРЧНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧИН, НИЙГЭМ ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТӨЛӨВ БАЙДЛЫН ТОДОРХОЙЛОЛТ	6
ГУРАВ. ТӨСЛИЙН ГОЛ БОЛОН БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ.....	11
ДӨРӨВ. БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ГОЛ ЗОРИЛТ, ХАМРАХ ХҮРЭЭ	12
ТАВ. СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	13
ЗУРГАА. ОРЧНЫ ТОХИЖИЛТ, ЦЭЦЭРЛЭГЖҮҮЛЭЛТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	17
ДОЛОО. ТҮҮХ, СОЁЛЫН ӨВИЙГ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	18
НАЙМ. ОСОЛ, ЭРСДЭЛИЙН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	19
ЕС. ХОГ ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ.....	20
АРАВ. ОРЧНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨР.....	27
АРВАН НЭГ. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ УДИРДЛАГА ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	28
АРВАН ХОЁР. 2024 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ХЭРЭГЖИЛТИЙГ ТАЙЛАГНАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	29
БОМТ-Г ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ АЖЛЫН НИЙТ ЗАРДАЛ.....	30

НЭГ. ТӨСЛИЙН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА

1.1. ТӨСӨЛ ХЭРЭГЖҮҮЛЭГЧИЙН ТОВЧ МЭДЭЭЛЭЛ

Төслийн нэр: “Гаалийн хяналтын талбай”

Төсөл хэрэгжүүлэгчийн нэр: “Тахидаг хайрхан” ХХК
Улсын бүртгэлийн дугаар: 151101092
Регистрийн дугаар: 2800446

Хаяг: Өмнөговь аймаг, Ханбогд сум, 5-р баг, Хайрхан баг, Цагаан хад,
Утас/факс: 99080207

1.2. ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА

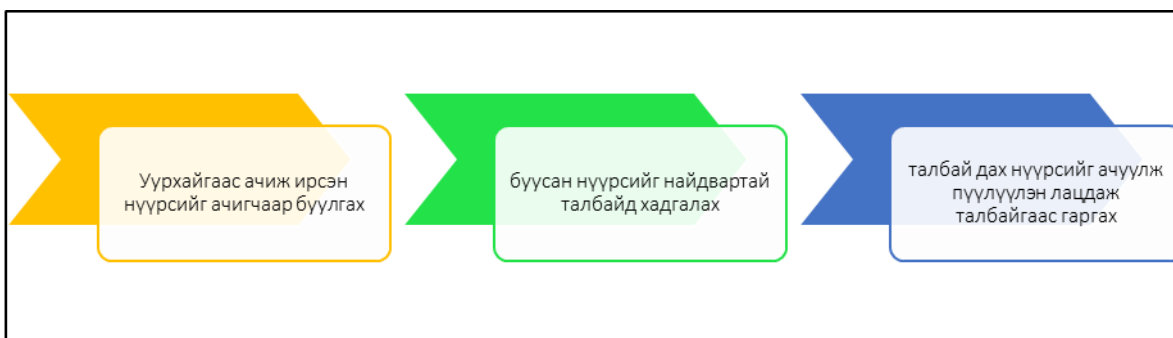
“Тахидаг хайрхан” ХХК нь Монгол улсын гадаад худалдааг өргөжүүлэх, экспортыг нэмэгдүүлэхэд өөрийн хувь нэмрээ оруулж, экспортыг гаалийн хяналтын дор зохион байгуулах зорилгоор байгуулагдсан ба Гашуун сухайт боомтын Цагаан Хад гаалийн хяналтын бүсэд 12.5 га талбайд нүүрс буулгаж, хадгалж, ачих үйл ажиллагаа явуулж байна.

Эзэмшил талбай 10000-15000 тонн ачаа хүлээн авах хүчин чадалтай бөгөөд хоногт 100-150 автомашин хүлээж авах боломжтой. Эхний элжинд 12.5 га талбайдаа сард 80000 тн нүүрс буулгаж, мөн тэр хэмжээний нүүрсийг ачиж, Гашуун сухайтын боомтоор нэвтрүүлнэ.

Нийт 12.5 га (500 x 325 м) талбайгаас 7.5 га (300 x 250 м) талбайд нүүрс буулгаж ачуулах, пүүлэх, гаалийн хяналтаар оруулах үйл ажиллагаа явагдана. Үлдсэн 5 га талбайд гадна зогсоол болон ажилчдын амрах байр, техник засварын байр байрлана.

Хүснэгт 1. Хяналтын талбайн хүчин чадал

№	Үйлчилгээний нэр төрөл	Хэмжих нэгж	Хоногт ажиллах хүчин чадал	Жилд ажиллах хоног	Жилд ажиллах хүчин чадал
1	Нүүрс	тонн	2800	245	1008000
2	Машин	машин/хоног	40	245	14400

Зураг 1. Технологийн процесс

Зураг 2. Гаалийн хяналтын бүсийн харагдах байдал

Барилга байгууламж

Гаалийн хяналтын талбай нь одоогоор ажилчид байрлах зориулалттай 16 өрөөтэй ажилчдын байртай 12.5 га талбайгаа торон хашаагаар хамгаалан үйл ажиллагаагаа эхэлж байгаа. Цаашид хяналтын талбайд:

- Гал тогоо, хоолны зал, амрах өрөө бүхий ажилчдын байр – 108.9 м² (33м x 3.3м)
- Гаалийн хяналтын байр болон пүүний байр 27 м² (3м x 9м)
- Засварын газар 20 м² (4м x 5м)
- Барааны агуулах 20 м² (4м x 5м)
- Харуулын байр зэрэг барилга байгууламжууд байрлана.

Зураг 3. Ажилчдын амрах байр

Зураг 4. Авто засварын газар

Зураг 5. Авто пүү болон авто пүүлэгчийн ажлын байр

Техник, тоног төхөөрөмж

- Ковш - 6ш
- Экскаватор - 1ш
- Аж ахуйн машин - 1ш
- Цахилгааны мотор 1ш
- Хяналтын жин - 150 тн-ын даацтай
- Усны машин - 1ш

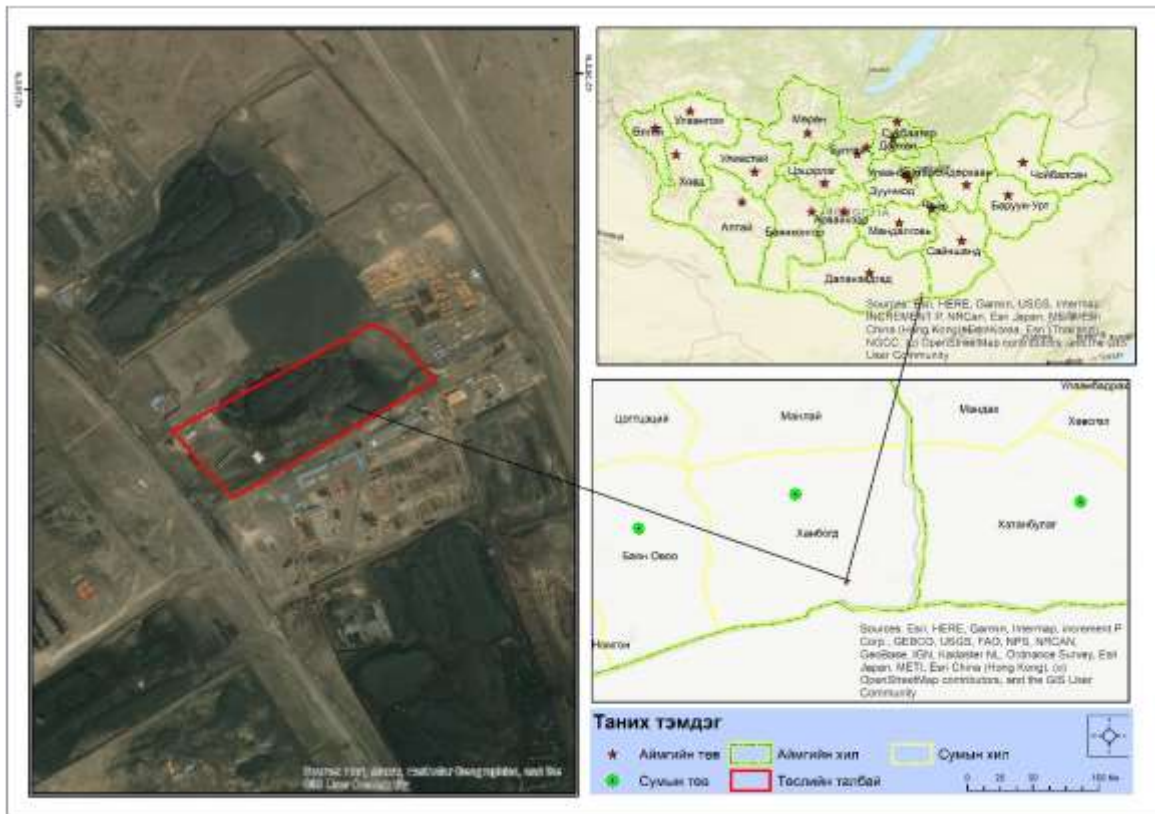
Зураг 6. Техник, тоног төхөөрөмж

1.3. ТӨСЛИЙН БАЙРШИЛ

“Гаалийн хяналтын бүс” нь Өмнөговь аймгийн Ханбогд сум нутаг дэвсгэр Цагаан хад хэмээх газарт сумын төвөөс зүүн урагш 70км, Гашуун Сухайтын хилийн боомтоос 23 км-т байрлана. “Тахидаг хайрхан” ХХК нь тус сумын засаг даргын 2012 оны 07 сарын 20-ний өдрийн 100 дугаар захирамжийг үндэслэн 4601011548 тоот нэгж талбар бүхий 12.5 га газрыг 12 жилийн хугацаатай эзэмших эрх авсан байна.

Хүснэгт 2. Гаалийн талбайн солбицол

4601011548 нэгж талбарын дугаар бүхий 12.5 га						
№	Өргөрөг			Уртраг		
1	42	35	31.69	107	32	12.53
2	42	35	39.88	107	32	34.99
3	42	35	39.04	107	32	37.52
4	42	35	35.23	107	32	41.84
5	42	35	27.71	107	32	23.14
6	42	35	26.07	107	32	19.08
7	42	35	28.09	107	32	16.54

Зураг 7. Гаалийн хяналтын талбайн байршил

ХОЁР. ТӨСЛИЙН ТАЛБАЙ, ТҮҮНИЙ ОРЧНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧИН, НИЙГЭМ ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТӨЛӨВ БАЙДЛЫН ТОДОРХОЙЛОЛТ

Нийгэм, эдийн засаг: Өмнөговь аймаг 1931 онд байгуулагдсан ба Монгол Улсдаа газар нутгийн хэмжээгээрээ хамгийн том аймаг юм. Уг аймаг нь Монгол улсын хамгийн өмнөд хэсэгт оршдог бөгөөд урд талаараа БНХАУ-тай, баруун талаараа Баянхонгор, баруун хойд хэсгээр Өвөрхангай, хойд талаараа Дундговь, зүүн талаараа Дорноговь аймгуудтай тус тус хиллэн оршино.

Аймгийн төв Даланзадгад хот нь Улаанбаатар хотоос 560 км зайтай. Монгол улсын хэмжээнд хамгийн том 165,0 мянган кв.км нутаг дэвсгэртэй ба хүн амын суурьшил сийрэг 3,4 квадрат километр нутагт 1 хүн, 13,2 квадрат километр нутагт 1 өрх ноогдон хүн ам суурьшиж байна.

Өмнөговь аймгийн Ханбогд сум нь 1924 онд Галба нэртэйгээр байгуулагдсан бөгөөд 1931 оноос Ханбогд нэртэйгээр өргөжин хөгжиж байна. Номгон, Хайрхан, Жавхлант, Гавилууд, Баян гэсэн 5 багийн нийт 2193 өрхтэй.

Хүн ам: Тус сум нь 2023 оны жилийн эцсийн өрх, хүн амын тооллогоор 2193 өрхийн 8737 суурин хүн амтай байгаагийн 33.9 хувь нь 0-18 насны хүүхэд, 31.1 хувь нь 18-35 насны залуучууд, 31.4 хувь нь 36-аас дээш насны хүмүүс, 3.6 хувь нь тэтгэврийн насны ахмадууд эзэлж байгаа ба нийт хүмүүсийн 59.4 хувь нь эрэгтэйчүүд байна.

Мал аж ахуй : Мал сүргийн бүтэц:Сумын хэмжээнд 200560 толгой малтайгаас 32860 тэмээ, 10390 адуу, 6830 үхэр, 54240 хонь, 96240 ямаа байна.Сумын хэмжээгээр нутгийн шилмэл омог буюу Галбын говийн улаан тэмээ 32860 толгой тоологдсон нь нийт малын 16.4 хувийг эзэлж

байна. 385 малчин өрх, 273 мал бүхий өрх байгаа нь сумын нийт өрхийн 45,4 хувийг эзэлж байна

Сургууль: Ерөнхий боловсролын 11 жилийн сургуулийн 29 бүлэгт 820 гаруй хүүхэд өдрөөр суралцаж, бага ангийн хамран сургалт 100 хувь, суурь боловсролын хамран сургалт 100 хувьд хүрсэн. Ерөнхий боловсролын сургуульд мэргэжлийн багшийн хангалт 100 хувь байна. Дотуур байрны 1 барилгатай, 80 хүүхдийн байрны барилгыг зориулалтын дагуу ашиглаж байна. Төрийн өмчийн 125, 175 хүүхдийн багтаамжтай 2 цэцэрлэгт 350 орчим хүүхэд хүмүүжиж хамран сургалт 92 хувьтай байна. Тус 2 цэцэрлэгт нийтдээ 47 ажилтан ажилладаг.

21-р цэцэрлэг Их булаг хороололд байршилтай 125 хүүхдийн хүчин чадалтай, одоогоор 150 хүүхэд хүмүүжиж байна. 18 багш, ажиллагсадтай 1966 онд ашиглалтад орсон. чулуун барилга. 50 хүүхдийн багтаамжтай барилга анх баригдсан, 2004, 2011 онуудад өргөтгөл засвар хийгдэж 125 хүүхдийн багтаамжтай болсон. 175 хүүхдийн цэцэрлэг

Эмнэлэг: Сум дундын эмнэлэг Дөрөлж хороололд байрлалтай. 8 ортой. 3 их эмч, бага эмч, эх баригч бага эмч нийт 28 ажилтан ажилчидтай. Барилга 1978 онд ашиглалтад орсон тоосгон барилга. Нөөц 50 квт дизель цахилгаан үүсгүүртэй. Төвлөрсөн уурын зууханд холбогдсон. 2013 онд 50 ортой эмнэлгийн барилгын ажил эхэлсэн.

Геоморфологи, гидрогеологийн нөхцөл: Геоморфологийн мужлалаар Төв Азийн геоморфологийн их мужийн Дундговь-Өмнөговийн мужид хамрах бөгөөд хотгор гүдгэрийн үндсэн шинж гэвэл уудам чулуурхаг хотос хоолой, хужир мараа бүхий тал зонхилох ажээ. Эндэх газрын гадарга бүрэлдэн тогтоход дэлхийн дотоод хүчнээс гадна салхи их үүрэг гүйцэтгэж түүний нөлөөгөөр энд тэнд элсэн хуримтлал үүссэн байдаг. Нөгөө талаар говь цөлийн нөлөөгөөр физик өгөршил, элэгдэл эвдрэл хааяагүй бий болж байжээ. Эндэх газрын гадаргыг ерөнхийд нь тэгшрэлийн гадарга, элэгдэл хуримтлалын гадарга гэж ялгаж үзэж болно. Ханбогд орчимд дорвитой өндөр уул байхгүй. Газрын гадаргын үнэмлэхүй өндөр нь далайн түвшнээс дээш 900-1300 метрийн хооронд хэлбэлзэж хамгийн өндөр нь баруун хойш 60км орчимд Ханбогд уул(1350м), зүүн зүгт 25км-т Агуй уул (1277 м), зүүн хойш 22км-т Хайрхан уул 1161м өндөр, цав толгод нь томоохон боловч нар салхи, хүйтний өгөршлийн улмаас элэгдэл эвдрэлд орж өнчин толгод мэт харагдана.

Төсөл хэрэгжих талбайн орчимд одоогоор нүүрс тээврийн компаниуд байрладаг бөгөөд хүнд даацын автомашины хөдөлгөөний улмаас ойр орчны талбай нь техноген элэгдэл, эвдрэлд өртсөн боловч шинээр төлөвлөж байгаа гаалийн хяналтын талбай байгуулах газар нь элэгдэл эвдрэлд одоогоор өртөөгүй байна.

Физик бохирдол: Гаалийн хяналтын бүсэд хүнд даацын машин техникийн хөдөлгөөнөөс дүү чимээ шуугиан ба доргион үүсэж байна.

Шуугиан нь дараах байдлаар хүн ба орчинд нөлөөлнө.

Тархины эд эсүүдийг гэмтээж төв мэдрэлийн системд нөлөөлснөөр түргэн ядрах, анхаарал сулрах, нойргүйдэх, тавгүйтэх байдал үүсгэн хөдөлмөрийн бүтээмжийг бууруулна.

Зүрх судасны үйл ажиллагаанд өөрчлөлт орох улмаар даралт ихэсгэх, бодисын солилцоо, ходоод гэдэсний хэвийн ажиллагааг алдагдуулж, хоол шингэлтэд сөргөөр нөлөөлдөг байна.

Сонсголд онцгой нөлөөлнө. Ялангуяа өндөр давтамж бүхий үргэлжилсэн шуугиан нь хүний сонсголыг муутгаж аажимдаа сонсголоо бүрмөсөн алдах аюулд хүргэж болзошгүй юм. Шуугиан ихтэй газар хүн түр ажиллаад гарахад тодорхой хугацаанд чих сонсох чадвараа алдаж, дараа нь сэргэдэг. Ийм орчинд хүн удаан хугацаагаар ажиллавал аажимдаа сонсголоо бүрмөсөн алдах аюултай. Мөн даралтат хий үлээх (хий гадагшлах), төмөр нүдэх, давтах, чихний ойролцоо

тэсрэлт, дэлбэрэлт болох нь хурц шуугиан гаргах бөгөөд сонсголд онцгой аюултай нөлөө үзүүлнэ.

Шуугиан нь бас далдлах нөлөө үүсгэдэг, өөрөөр хэлбэл шуугианаас болж хүмүүсийн хоорондын хэвийн харьцаа алдагдаж мэдээлэл ба дохио санамж, анхааруулга сонсох зэрэгт саад болдог. Ялангуяа машины чимээ шуугиан нь ажиллагсдын хоорондын хэвийн харьцаа, анхааруулга, дохио санамжийг далдалж анхаарал сулруулснаар аваар, осолд ч хүргэж болзошгүй юм.

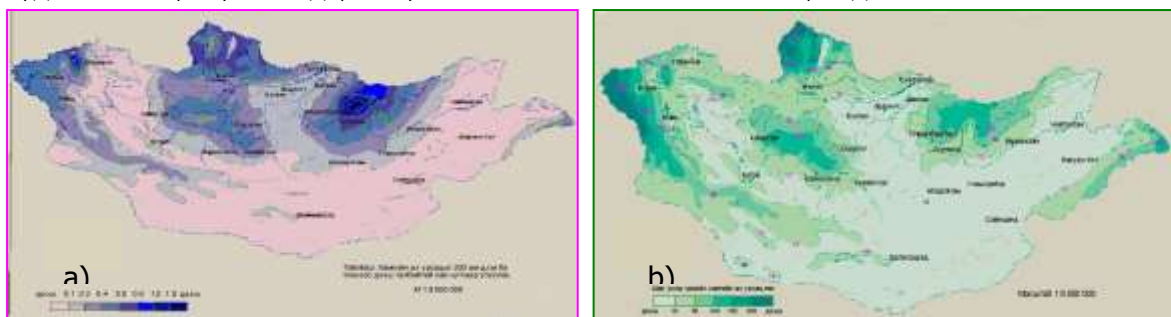
Шуугиан нь орчинд тодорхой давтамж бүхий хэлбэлзэх долгионоор тархах бөгөөд өндөр нам нь хэлбэлзлийн давтамж Гц-ээр тодорхойлогдоно. Давтамж нь хэчнээн өндөр байх тутам дуу төдий чинээ өндөр байдаг. Хүний сонсох эрхтэн 16-аас 20000 Гц хүртэлх давтамж бүхий дууг сонсдог байна. 16 Гц-ээс бага давтамж бүхий дууг хэт нам дуу, 20000Гц-ээс их давтамжтай дууг хэт өндөр дуу гэх бөгөөд эдгээр дууг хүн сонсдоггүй.

Шуугиан нь өндөр, нам давтамжийн олон авианы хослол юм. Өөрөөр хэлбэл орчинд тархаж байгаа дуу шуугиан нь дан ганц цэвэр авианаас бүрддэггүй. Нэгэн хэвийн үргэлжилсэн шуугианаас, өөрчлөлт ихтэй шуугиан нь хор нөлөө ихтэй. Мөн өндөр авиа нь нам авианаас, цэвэр авиа нь хосолсон авианаас илүү тээртэй бөгөөд гэмтэл учруулах нь илүүтэй байдаг.

Гадаргын ус: Тухайн бүс нутагт гадаргын усны сүлжээ маш сийрэг бөгөөд үндсэндээ байнгын урсацтай гол горхи байхгүй юм. Энэ шалтгаанаар ажиглалт хэмжилтийн цуваа бүхий гадаргын усны горим, нөөцийн ажиглалт хэмжилтийн цэг харуул энэ бүс нутагт байхгүй болно. Энэ бүс нутагт гол, сайрын урсац нь хаврын шар ус болон зуны хур борооны үерийн уснаас голчлон бүрдэх бөгөөд тэдгээрийн хэмжээ нь уур амьсгал, газрын гадаргуугийн байдал, тэжээгдэл зэргээс шалтгаална. Зуны улиралд богино хугацаанд орсон эрчимтэй аадар борооны улмаас дээр дурдсан уул болон тэдгээрийн салбар уулсаас эх авах гол, сайруудад шар ус, хур борооны үер, уруйн үер үүсдэг. Энэ нь улмаар хөрсийг элэгдүүлэн барилга байгууламж эвдэрч нурах зэргээр багагүй хохирол учрахад хүргэж болзошгүй.

Гадаргын урсац нь сав газрын физик газар зүйн болон өндрийн бүс бүслүүрийн онцлогоор илэрхийлсэн ерөнхий зүй тогтолтой байдаг. Иймд сав газрын физик газар зүй, хэвгий зэрэг хүчин зүйлсийн онцлогийг тусгасан урсцын хуваарилалтыг интеграл үзүүлэлт болох урсцын модуль ($m, л/сек км^2$) ба сав газрын дундаж өндрийн ($H, м$) хамаарлаар илэрхийлэх нь зохимжтой байдаг.

Дээр дурдсан хамаарлаар бол судалгааны талбар нь түр зуурын урсацтай хуурай сайрууд бүхий Төв Азийн гадагш урсацгүй ай савын Говь цөлийн бүс нутагт хамаарна. Энэхүү хамаарлаар судалгааны бүс нутагт гадаргын ус нь 0.02-өөс 0.05 л/сек $км^2$ хооронд хэлбэлзэнэ.

Зураг 8. Зуны хур бороо (а) болон хаврын шар усны (б) үерийн хамгийн их урсац, мм

Хүснэгт 3. Хоногт орсон 1 хувийн хангамшил бүхий хур бороо

Д/д	Аймаг	Сум-өртөө	Ажиглалтын хугацаа	Ажигласан жилийн		
				Хамгийн их	Хамгийн бага	Дундаж
1	Өмнөговь	Ханбогд	1978-1990	42.7	7.0	21.1
2		Цогт-Овоо	1963-1990	42.0	7.7	17.0
3		Даланзадгад	1940-1989	138.0	7.4	25.7

Судалгааны бүс нутаг орчмын хуурай сайруудад гадаргын урсац үүссэн ул мөр тодорхой ажиглагдаагүй ба ургамлын гарц муу, гантай байгаа зэрэг нь сүүлийн жилүүдэд тус бүс нутагт хур бороо бага орсон болохыг илтгэж байна. Түүнчлэн, сүүлийн жилүүдэд дэлхий дахинаа ажиглагдах болсон уур амьсгалын дулаарал болон хүний үйл ажиллагааны сөрөг нөлөөллийн улмаас говь нутгийн, байнгын устай байдаг цөөн тооны тойром, баянбүрдийн ус хатаж, ширгэх үйл явц давамгайлж байна.

Говь нутгийн газрын гадаргын өндөршлийн ялгаа төдийлөн их биш ч, өргөн хөндий тал ихтэй, хур борооны, ялангуяа үерийн үед их хэмжээний хохирол, сүйтгэл учруулж чадахуйц (усыг бодвол нягт ихтэй, эвдэх, сүйтгэх хүчин чадал өндөртэй) шавар, чулуун холимог бүхий уруйн үер эдгээр тод бус илрэх судаг, сайраар урсан ирэх магадлал өндөртэй. Ийм байдал, ялангуяа нам уулс, тэдгээрийн ойр орчмын газрууд, тэдгээрээс гарсан ам хөндийн хуурай сайруудад түгээмэл ажиглагдах тул үер усны аюулаас хамгаалах далан хаалт, гүүр, гарцыг зохих стандартын дагуу хийж гүйцэтгэх хэрэгтэй. .

Газрын доорх ус: Судалгааны талбай Төв Азийн гадагшаа урсацгүй ай савд багтана. Ханбогд уулын хавцлуудад байнгын урсацтай, өвөл дошин үүсгэдэг булаг ундарна. Уулын сайруудаар хаврын шар усны болон хур тунадас элбэгтэй үед үерийн ус өнгөрнө. Мөн хур тунадастай дулааны улиралд хоолойнуудын нам дор хэсэгт нуур цөөрөм үүснэ. Энэ газар нутаг нь нэлээд хуурайд тооцогдох бөгөөд агаарын харьцангуй чийгшлийн жилийн дундаж хэмжээ 40% -иас бага байдаг. Агаарын харьцангуй чийгшил 30% -иас бага байх өдрийн тоо өвлийн улиралд 10 орчим, зуны улиралд 10 аас дээш байдаг. Хур тунадас багатай, олон жилийн дунджаар жилд 99мм хур тунадас ордог бөгөөд энэ нь хангай нутгийнхаас 2-3 дахин бага байна. Говь нутагт хэт халсны улмаас агаарын босоо урсгал идэвхтэй хөгжиж эрчимтэй аадар бороо орох тохиолдол гардаг. Энэ бүсэд жилд орох тунадасны ихэнх хувь нь дулааны улирал буюу 5-8 сард, жилд ордог тунадасны 93.9% энэ саруудад ордог. Төслийн талбай нь гидрогеологийн Өмнөд системд багтах ба Монгол улсын 29 сав газрын Алтайн өвөр говийн сав газарт хамаарна. Гидрогеологийн Өмнөд системийн хэмжээнд гадаргын ус тун ховор.

Хөрсөн бүрхэвч: Өмнөговь аймгийн Ханбогд сум нь ерөнхий газрын өндөр далайн төвшнөөс дээш 900–1100 метрийн хооронд хэлбэлзэнэ. Талбай орчим нь Монгол орны хөрс-газарзүйн мужлалаар Говийн их мужийн өргөргийн бүсшилийн цөлийн бор саарал хөрсний 14-р тойрогт хамрагдана. Энэхүү тойрогт нам уулс, толгодын хэсгээр эх чулуулгийн илэрцтэй, дутуу хөгжилтэй сайр чулуурхаг цөлийн бор саарал /гөлтгөнөгүй/, тал хөндий, нам хотос хэсгээр цөлийн бор саарал, цөлийн мараалаг бор саарал, уугуул хэлбэрийн мараа хөрс, элсэн хөрс голлон тархана [Монгол улсын үндэсний атлас, 2009]. Талбайн орчмын нутагт тархсан хөрсийг ялгаж тогтооход Цөлийн бор тархсан байна.

Ургамлан бүрхэвч: Гаалийн хяналтын бүс нь Монгол орны ургамал газарзүйн мужлалаар Дорноговийн цөлөрхөг хээрийн тойрогт хамаарна (Н. Өлзийхутаг. 1989). Нам уул нуруу, говь

цөл, цав толгодын тэдгээрийн хоорондын цөлийн хээрийн ургамалжилтай бөгөөд сөөгнөөс харгана, заримдаг сөөгөнцрүүд дэд зонхилно (И.Түвшинтогтох, 2014.).

Цөлийн хээрийн тархац Өдлөг хялганууд (*Stipa gobica*, *S.glareosa*, *S.brevifolia*), зонхилон тархаж буй газар нутгаар тодорхойлогдоно. А.А.Юнатов (1974) цөлийн хээрт Өдлөг хялгана, Зүүнгарын хазаар өвс (*Cleistogenes soongorica*), Таанаас (*Allium polyrhizum*) гадна заримдаг сөөгөнцөр, сөөг зонхилсон бүлгэмдлүүдийг хамааруулан үзсэн байдаг. Түүнчлэн цөлийн хээрийн бүсэд хонхор хотос, шал тойром зэрэг хөрсний ус ойр газраар бүсийн бус ургамалжил болох цайдмын ургамалжил (*Stipa splendens*, *Reaumuria soongorica*) зонхилно. Цөлөрхөг хээрийн ноёлогчид нь 3 зүйл Хялгана (*Stipa gobica*, *S.glareosa*, *S.brevifolia*), 1 зүйл Хазаар өвс (*Cleistogenes soongarica*), Таана (*Allium polyrhizum*), сөөгнөөс 4 зүйл Харгана (*Caragana pygmaea*, *C.leucophloea*, *C.bungei*, *C.korshinskyi*), Орог тэсэг (*Krascheninnikovia ceratoides*) болон заримдаг сөөгөнцөр шарилжууд (*Artemisia rutifolia*, *A.xanthochloa*, *A.santolinifolia*, *A.pychnoriza*) болно. Бусад заримдаг сөөгөнцөрүүд (*Artemisia frigida*, *A.caespitosa*, *A.xerophytica*, *Anabasis brevifolia*, *Salsola passerina*, *Convolvulus gortschakovii*, *Ajania achilloides*, *A.trifida*, *Reaumuria soongorica*, *Asterthamnus heteropappoides*) дэд зонхилно. Дагуул зүйл ургамлууд нь заримдаг сөөгөнцрөөс *Oxytropis aciphylla*, *Ptilotrichum canescens*, *Kochia prostrata*, алаг өвснөөс *Allium mongolicum*, *Gypsophilla desertorum*, *Convolvulus ammanii*, *Lagochilus ilicifolius*, *Scorzonera divaricata*, *Aster hispidus*, *Asparagus gobicus* зэрэг бол, цөөн настаас *Salsola pestifera*, *S.collina*, *Artemisia scoparia*, *Neopalassia pectinata* зэрэг ургамлууд болно (Түвшинтогтох, 2014).

Гаалийн хяналтын талбай орчмын ургамлан нөмрөг хүн, малын талхагдалд бага өртсөн боловч машин техникийн нөлөөлөл нэмэгдэхэд хүчтэй талхагдал доройтолд орсон байна. Мөн хүчтэй салхины нөлөөгөөр зарим газрын ургамлан нөмрөг нь хагд хуримтлал үүсэх боломжгүй болж улмаар доройтолд орсон байна.

Тусгай хамгаалалттай газар нутаг: Төсөл хэрэгжих Цагаанхад орчмын нутаг дэвсгэр нь түүх, соёлын дурсгалт зүйлс болон тусгай хамгаалалттай газар нутгийн хилийн цэс, хамгаалалтын бүсэд ордоггүй. Төслийн талбай нь улсын болон орон нутгийн тусгай хамгаалалттай газар нутагтай давхцалгүй байна.

Түүх соёл, археологийн дурсгалт зүйлс: Түүхийн дурсгалт Археологийн олдворыг харьяа байгууллагын захиргаанд тайлагнаж байхыг соёлын өв үнэт зүйлсийг хамгаалах хуульд заасан байдаг. Тэдгээр түүх, шинжлэх ухаан, соёлын үнэт зүйл болох газар, хөрс нь улсын хамгаалалтад байх бөгөөд археологийн аль ч олдвор улсын өмч болдог. Археологийн ба соёлын өв үнэт дурсгалт зүйлс нь байгальдаа нөөцлөгдөн хадгалагдах зарчимтай гэж хуульд заасан байдаг. Дурсгалт газар, үнэт зүйлс нь эрсдэлд орохоор байвал эрх бүхий шинжилгээний байгууллага тэдгээрийг бүртгэн авч нүүлгэн шилжүүлж болно.

ГУРАВ. ТӨСЛИЙН ГОЛ БОЛОН БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ

Төслөөс үүсэх гол нөлөөллүүд

Байгалийн төрөл зүйлийн өөрчлөлт. Байгалийн төрөл зүйлүүдээс зэрлэг ан амьтдын орон зайн өөрчлөлтөд нөлөөлөх нөлөөллийн зэрэг нь “бага”, харин агаар орчны бохирдол, газар доорх усны нөөцөд үзүүлэх нөлөөлөл бараг дундаас бага зэрэгтэй байсан бол геологийн тогтцын өөрчлөлтөд хөрсний элэгдэл, эвдрэл ба бохирдол, ургамлын төрөл зүйлийн өөрчлөлт зэрэг нөлөөлөл дунд зэрэг байхаар гарсан байна.

Байгаль орчны чанар, нийгмийн өөрчлөлт. Нүүрс тээвэрлэх, буулгах, ачих үйл ажиллагааны үед гарах тоос, тоосонцроос бохирдох бохирдол их, хөрсний бохирдол, агаар орчны дуу чимээний физик бохирдол, ундны усны чанар хэмжээнд “дунд” зэргээр нөлөөтэй үнэлэгдэж байна.

Байгалийн цогцолборт газар, түүх соёлын дурсгалт зүйл, соёлт давхаргад үзүүлэх нөлөөлөл. Байгалийн үзэсгэлэнт төрх, орчны ландшафтын хэлбэр өнгө төрх, тусгай хамгаалалтай газарт үзүүлэх нөлөөлөл байхгүй. Түүх соёлын дурсгалт зүйл, археологийн олдворт үзүүлэх нөлөөлөл байхгүй байна.

Бусад нөлөөлөл. Автозамын тээвэрлэлтээс шалтгаалан хөрс эвдрэх, ахуйн хаягдал, хогийн цэгийн ариутгал муугаас эвгүй үнэр гарах, шавж үржих болон байгалийн давагдашгүй хүчин зүйл /хүчтэй салхи, түймэр газар хөдлөл, аянга/-ийн нөлөөллийн зэрэг “бага” байхаар байна.

ДӨРӨВ. БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ГОЛ ЗОРИЛТ

Үндсэн зорилго, зорилт

Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө (БОМТ) нь төсөл хэрэгжиж буй нутаг дэвсгэрийн байгаль орчныг хамгаалах, зүй зохистой ашиглах, хүрээлэн буй орчны тогтвортой байдлыг хангах, БОННУ-н дэх зөвлөмжийн хэрэгжилтийг хангах, төслийн үйл ажиллагаанаас үүсэж буй сөрөг нөлөөллийг бууруулах, арилгах, урьдчилан сэргийлэх, төсөл хэрэгжих орчинд бий болж болзошгүй сөрөг үр дагаврыг хянах, илрүүлэх үндсэн зорилготой. Тиймээс төслийн бүтээн байгуулалт болон үйл ажиллагааны явцад үүсэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах, арилгах арга хэмжээг төслийн хэрэгжилтийн хүрээнд авч үзээд холбогдох зардлыг төлөвлөнө. Энэхүү төлөвлөгөөг төсөл хэрэгжүүлэгч дагаж мөрдсөнөөр байгаль орчин, нийгмийн хамгааллын үүргээ хангах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

БОМТ-г хэрэгжүүлэхэд төсөл хэрэгжүүлэгч дараах бодлогыг баримтална. Үүнд:

- БОМТ нь төсөл хэрэгжүүлэгчийн үйл ажиллагаа, санхүүгийн боломж нөөцтэй уялдсан байх;
- БОМТ-ний хэрэгжилтийг төсөл хэрэгжүүлэгч өөрөө болон оршин суугчдын зүгээс хэрхэн хянаж, харилцан хамаарал бүхий бодит үр дүнд хүрэх;
- БОМТ-г хэрэгжүүлснээр төсөл хэрэгжүүлэгчийг хөндлөнгийн хяналт, шалгалтад тэсвэртэй болох зэрэг болно.

Хамрах хүрээ

БОМТ нь Өмнөговь аймгийн Ханбогд сумын нутагт хэрэгжих “Гаалийн хяналтын талбай”-н үйл ажиллагааны хүрээнд дагаж мөрдөх эрх зүйн зохицуулалтын хүрээнд хэрэгжих бөгөөд Уг төслийн үйл ажиллагааны явцад хүрээлэн буй орчныг хамгаалах, сөрөг нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх зорилт бүхий төлөвлөгөөнд Байгаль орчны ерөнхий үнэлгээний дүгнэлтэд тусгасан зөвлөмжүүдийн хүрээнд дэх бүхий л асуудлыг хамрахад БОМТ нь дараах 2 хэсгээс бүрдэнэ. Үүнд:

1. Төслийн байгаль орчны төлөв байдлын үнэлгээгээр тогтоосон сөрөг нөлөөллөөс зайлсхийх, бууруулах, арилгах арга хэмжээг хэрэгжүүлэх арга замууд, тэдгээрийг хэрэгжүүлэх хугацаа болон шаардагдах хөрөнгө зардлыг тусгасан байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөө (БОХТ),
2. Төслийн үйл ажиллагааны улмаас байгаль орчны төлөв байдал, хүний эрүүл мэндэд үзүүлж байгаа орчны болон ажлын байрны нөхцөлийг хянах, шинжилгээ хийх, үр дүнг тайлагнах, хэрэгжүүлэх арга хэлбэр, шаардагдах хөрөнгө зардал, хугацааг тусгасан орчны хяналт-шинжилгээний хөтөлбөр (ОХШХ).

Төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэхэд баримтлах эрх зүйн баримт бичиг болон шаардлагыг нь зайлшгүй хангаж мөрдөх стандартуудыг БОМТ-нд тодорхой тусгаж өгнө.

ТАВ. СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Хүснэгт 4. Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө

№	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал (төгрөг)	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
1.	Агаар, орчны бохирдол	Гаалийн хяналтын талбайг тойруулан барьсан хашааг засах, янзлах	Нийт талбай		1,000.0			2024 онд	Байгаль хамгаалах тухай хууль Агаарын тухай хууль, MNS ISO 14064.1.2015 Уур амьсгалын өөрчлөлтийн үндэсний хөтөлбөр (УИХ-ын тогтоол 2011.01.06) MNS 5013:2009 Бензинээр ажилладаг хөдөлгүүртэй автомашин Утааны найрлага дахь хорт бодисын зөвшөөрөх дээд хэмжээ MNS 5014:2009 Дизель хөдөлгүүртэй автомашин Утааны тортогжилтын зөвшөөрөх дээд хэмжээ ба хэмжих арга MNS 4585 :2016 Агаарын чанар, Техникийн ерөнхий шаардлага MNS 5924 : 2015 Нүхэн жорлон, угаадасны нүх. Техникийн шаардлага
2.		Нүүрс ачаад гарч байгаа машинүүдыг 100 хувь бүтээлттэй байлгах арга хэмжээг авч ажиллах	-	Тэвээрлэлттэй өдөр бүр			2024 онд		
3.		Машин техникүүдийн янданд шүүлтүүр суурилуулж, найдвартай ажиллагааг хангах, Машин механизмын үзлэг оношилгоонд байнга хамруулж, янданд оч баригч хийх	автомашиныууд	-	300,000	7	2,100.0	Жилд 1 удаа	
4.		Нүүрс ачиж буулгах талбайн эргэн тойрон, талбайгаас засмал зам хүртэл тээврийн зам, авто машины зогсоол болон зогсоол хоорондын замыг хайрган хүчилттай болгон тохижуулах, хайрган хүчилттай хэсгийг сэргээн засварлах/хэсэгчлэн хайрган хүчилт тавих/	НАБТ-10 га Зам-100 метр	Дотоод төлөвлөлтөөр			2024 он		
5.	Агаарт хаягдах тоосны хэмжээг багасгах	Салхи шуургатай үед зам, талбайг услах	Төслийн талбай орчимд	Үйл ажиллагааны зардлаар			Салхи, шуурга үүсэх бүрд		
6.		Нүүрсний овоолгын өндрийг 2 м-с хэтрүүлэхгүй байх	Нүүрс ачиж	га	-		Байнга		

№	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал (төгрөг)	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
			буулгах талбай						
7.	Агаар орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрт заагдсан хяналт шинжилгээг хийлгэж байх	ОХШХ-т тусгасан агаарын чанарын шинжилгээг хийлгэх	Нийт талбайн хэмжээнд		ОХШХ-т тусгасан			2024 он	
8.	Хүний үйл ажиллагаагаар бий болгосон зохиомол ландшафт гадаргыг бий болгоно.	- Газрыг үр өгөөжтэй зүй зохистой ашиглах - Төлөвлөгдсөнөөс өөр талбайд нүүрсний овоолго үүсгэхгүй байх, талбайг зохион байгуулалттай ашиглах - Машин, техник болон бусад тээврийн хэрэгслийг тогтоосон маршрутаар явуулах,	Нийт талбай		Төслийн төлөвлөлт, дотоод зардлаар гүйцэтгэх боломжтой			2024 он	MNS 5916:2008 Газар шорооны ажлын үед үржил шимт хөрс хуулалт, хадгалалт MNS 5850:2019 “Хөрс бохирдуулагч бодис, элементүүдийн зөвшөөрөгдөх хэмжээ” MNS 3297:2019 Байгаль хамгаалал. Хөрс. Хот, суурин газрын хөрсний эрүүл ахуйн аюулгүйн үзүүлэлт, бохирдлыг үнэлэх Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайдын 2018 оны 11 дүгээр сарын 17 өдрийн А/443 дугаар тушаалын хавсралт Энгийн хог хаягдлыг ангилах, цуглуулах, тээвэрлэх, дахин боловсруулах, сэргээн ашиглах, устгах, булшлах үйл ажиллагаанд тавигдах ерөнхий шаардлага
9.	Хөрс, газрын гадаргын бохирдол	Талбайн болон талбайн гаднах 50м радиус дах хогийг сар бүр цэвэрлэн, түр хадгалах цэгт хуримтлуулан эрх бүхий байгууллагаар зайлуулах	Нийт талбай		Дотоод төлөвлөлтөөр			Сар бүр	
10.	Ургамлын бүрхэвчийн талхагдлыг хянах, ургамалжуулах	Ажиллагсдын байрлах суурины эргэн тойронд машин механизмын хөдөлгөөний хязгаарласан гортиг татаж,	Төслийн талбай орчмын		-			2024 онд	

№	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал (төгрөг)	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
		зориулалтын талбай гарган орчны ургамлын талхагдлыг бууруулах арга хэмжээ авах	ургамлан нөмрөг						
11	Тоос, дуу шуугиан зэрэг техноген нөлөөлөл нь ургамлан нөмрөг тоос шороонд дарагдах, стресстэх зэргээр байгалийн аясаар нөхөн сэргэх, ургах үйл явцад сөрөг нөлөө үзүүлнэ.	Тоосжилт ихтэй үед зам талбайг услах	Төслийн талбай		-			2024 он	MNS 5914 : 2008 Эвдэрсэн газрын нөхөн сэргээлт, MNS 5918 : 2023 Эвдэрсэн газрыг ургамалжуулах. Техникийн ерөнхий шаардлага
12	Усан орчны бохирдол	Газрын доорх усны чанарыг хянах			ОХШХ-т тусгасан			2024	MNS 5924 : 2015 Нүхэн жорлон, угаадасны нүх. Техникийн шаардлага
13	"амьтны нөөцийг хамгаалах" өвчилсөн, гамшигт, аюулт үзэгдэлд нэрвэгдсэн амьтанд тусламж үзүүлэх, авран хамгаалах	Амьтны сүргийн бүтцийн төлөв байдлыг доройтохоос урьдчилан сэргийлэх, тэдгээрийн жам ёсоороо нөхөн сэргэх боломжийг нь алдагдуулахгүйгээр амьтны нөөцийг зүй зохистой ашиглах, гамшиг, аюулт үзэгдэл, халдварт өвчин, хүний үйл ажиллагааны сөрөг нөлөөллөөс хамгаалах, биотехникийн арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх /Шаардлагатай өвс, үндны усаар хангах/	Амьтад	боодол	25,000.0	20	500.0	2024 он	АМЬТНЫ ТУХАЙ /Шинэчилсэн найруулга/
Сөрөг нөлөөг бууруулах нийт зардал, мян.төг									3,600.0 мян.төг

Зураг 9. 2024 онд засаж сайжруулах , хайрган хучилт нэмэх талбайн одоогийн байдал

ЗУРГАА. ОРЧНЫ ТОХИЖИЛТ, ЦЭЦЭРЛЭГЖҮҮЛЭЛТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Хөрс хамгаалах, цөлжилтөөс сэргийлэх тухай хуулийн 7.2.4-ийн дагуу эзэмшил газрын 10 хувиас доошгүй талбайд зохих журмын дагуу зүлэгжүүлж мод тариалах шаардлагыг үүрэгжүүлж өгсөн байдаг. Иймд эзэмшил газрын 10-аас багагүй хувийг тохижилт, агаарын бохирдлыг бууруулах, ургамалжуулах зэрэг зорилгоор моджуулах арга хэмжээг зайлшгүй хийх шаардлагатай юм.

Газрын нөхөн сэргээлт гэдэг нь “эвдэрсэн газрын аж ахуйн үнэ цэнэ, бүтээмжийг нь сэргээх, тэрчлэн хүрээлэн буй орчны нөхцөлийг нийгмийн ашиг сонирхолд нийцүүлэн сайжруулахад чиглэсэн цогц арга хэмжээ” юм. Жил бүр мод тарих ажлыг зохион байгуулж, өмнө тарьсныгаа арчлах, амьдраагүй хэсэгт нөхөн тарилт хийх зэргээр уламжлалт тогтсон өдөртэй болсон байх.

Цагаан хадны бүсэд Гаалийн хяналтын талбайн үйл ажиллагаа явуулж буй аж ахуй нэгжүүд нь Тэрбум мод үндэсний хөдөлгөөний хүрээнд 1000 мод тарих төсвийг Өмнөговь аймгийн байгаль орчныг хамгаалах санд тушаахаар тусгасан.

Хүснэгт 5. Орчны тохижилт, цэцэрлэгжүүлэлт

№	Орчны тохижилт, цэцэрлэгжүүлэлт	Нөхөн сэргээлтийн арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар хэмжээ	Хэмжих нэгж	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал ¹ , төг	Нийт зардал, мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
1.	Кемпийн эргэн тойронд мод тарих	Ургаагүй мод бутыг нөхөн тарих арчлалт хамгаалалт хийх	Кемпийн орчин	Ширхэг	100	11,250	1,125.0	2024 оны 5, 10 сард	- Хөрс хамгаалах, цөлжилтөөс сэргийлэх тухай хуулийн 7.2.4 - Тэрбум мод үндэсний хөдөлгөөн
2.	Тэрбум мод үндэсний хөдөлгөөний хүрээнд мод тарих	Жигд /3 нас/ Сүхай /Знас/ Хайлаас /Знас/ тарьц авах	Тэрбум мод үндэсний хөдөлгөөний хүрээнд сумын ЭДТГ-аас заасан газарт	Ширхэг	1000	11,250	11,250.0	2024 онд	
Орчны тохижилт, нөхөн сэргээлтийн нийт зардал, мян.төг				12,375.0					

¹ <http://ecoline.tcgroun.mn/index.php/en/2013-04-30-23-44-01>

ДОЛОО. ТҮҮХ, СОЁЛЫН ӨВИЙГ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Төсөл хэрэгжих орчинд сүм суурин газар олон жил үйл ажиллагаа явуулсан, тэмдэглэгдэж бүртгэгдсэн түүх, соёлын дурсгалт зүйл сумын төвийн тухайн орчинд байхгүй.

Төслийн үйл ажиллагааны явцад талбайн хөрсөнд өмнө нь судалгаагаар илэрч байгаагүй олдвор илэрч болдог. Цаашид үйл ажиллагааны явцад түүх, соёлын дурсгалт зүйл илэрсэн үед “Монгол Улсын Үндсэн хууль”-ийн I бүлгийн 7-р зүйлд “Монголын ард түмний түүх, соёлын дурсгалт зүйл, шинжлэх ухаан, оюуны өв төрийн хамгаалалтад байна” гэж заасны дагуу түүх, соёлын өвийг эрэн сурвалжлах, бүртгэх, судалж шинжлэх, зэрэглэл тогтоох, үнэлэх, хадгалж хамгаалах, сурталчлах, сэргээн засварлах, өвлүүлэн уламжлуулахтай холбоотой үүрэг хариуцлага мөрдөж ажиллах нь зүйтэй.

Соёлын ба үнэт өв зүйлсийг илрүүлж, тэр нь төслийн үйл ажиллагаанд эрсдэхээр байвал орон нутгийн засаг даргаас энэ үйл ажиллагааг даруй зогсоохыг шаардах, бололцоотой бол эдгээр газруудыг аль болох зохистойгоор хамгаалахыг хуульд заасан байдаг. Боловсрол, Соёл, ШУ-ны яамны тусгай зөвшөөрөлгүйгээр зөөж шилжүүлэх боломжгүй соёлын ба үнэт дурсгалын өвийг малтах, зөөх, эвдэхийг хуулиар хориглосон.

НАЙМ. ОСОЛ, ЭРСДЭЛИЙН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Болзошгүй аюул, осол, сөрөг нөлөөлөл	Урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал, төг	Нийт зардал, төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Баримтлах стандарт, аргачлал
Гал түймэр	Ажлын талбайд гал түймрээс сэргийлэх боломжтой бүх арга хэмжээг авах Дараах эрсдэл бууруулах арга хэмжээг авах: Нийт ажилчдыг гал унтраах сургалтад хамруулах, аюулын гарцын (хэрэв тодорхой биш бол, жишээ нь ганц хаалгатай бол) байрлалыг заасан самбар байрлуулах; галын дохиолол, гал унтраагуур тэмдэг тавьсан байх хэрэгтэй. Гал гарсан тохиолдолд: а. Галаас яаралтай гарах Гал түймрийн үед барилга байгууламж бүрд тохирох зааврыг ашиглах	Төслийн бүх байршилд			Дотоод төлөвлөлт		Галын аюулгүй байдлын тухай хууль /шинэчилсэн найруулга/, 3 дугаар бүлэг Гамшгаас хамгаалах тухай хууль, 5 дугаар бүлэг
Хүний эрүүл мэнд муудах	Хүний эрүүл мэнд муудахад харьяа сумын эрүүл мэндийн нэгдсэн төвд хүргэх арга хэмжээг авна.	Төслийн бүх байршилд	-		Дотоод төлөвлөлт		Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хууль, 3, 4 дүгээр бүлэг
Цаг уурын эрсдэлтэй нөхцөлөөс үүсэх гэнэтийн осол	Урьдчилан сэргийлэх мэдээ болон дохиолол холбооны найдвартай байдлуудыг байнга хангах	Төслийн бүх байршилд	-				
Автомашины осол	Замын хөдөлгөөний аюулгүйн дүрмийг мөрдөөгүй тохиолдолд авах арга хэмжээний тухай бодлогыг боловсруулж, мөрдөж ажиллах, нэг буюу түүнээс олон автомашин хамарсан осол гарсан тохиолдолд компанийн даатгалын журмыг мөрдөнө. Ослын улмаас хүн бэртэж гэмтэх буюу нас барсан тохиолдолд урьд нь тогтоосон эмнэлгийн түргэн тусламжийн журмыг мөрдөнө. Гал түймэр гарвал галын журмыг мөрдөнө.	тээвэрлэлт	-	-	-		Гамшгаас хамгаалах тухай хууль, 5 дугаар бүлэг Аюулгүй ажиллагааны журам, Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хууль, 5 дугаар бүлэг, Замын хөдөлгөөний дүрэм, Замын аюулгүй байдлын тухай хууль /шинэчилсэн найруулга/, 3 дугаар бүлэг
Нийт дүн		Үйл ажиллагааны зардал, дотоод төлөвлөлтөөр					

ЕС. ХОГ ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Төслөөс гарах хог хаягдлын төрлүүд ба хэмжээ: Төслийн хүрээнд дараах хог хаягдалд энгийн болон аюултай хог хаягдлын төрлүүд гарахаар байна. Хог хаягдлын гарцын хэмжээг төсөл хэрэгжүүлэгч хог хаягдлын нэр төрөл бүрээр нь холбогдох эх үүсвэр дээр нь ажлын зураг авалт хийж норматив тогтоох шаардлага тавигдаж байгаа. Бид БОМТ-ний хүрээнд төслийн үйл ажиллагаанаас гарах хог хаягдлыг ажиллах хүч, ажлын хоног, хэрэглээний норм, техникийн ээлж гэх зэрэг үзүүлэлтүүдэд үндэслэн дараах байдлаар тооцлоо.

Хүснэгт 6. Төслийн үйл ажиллагааны явцад гарах хог хаягдлын хэмжээ

Хог хаягдлын ангилал	Хог хаягдлын нэр төрөл	Хог хаягдлын хэмжээ
Энгийн хог хаягдал		
Дахин боломжтой ашиглах	Цаас	5 ажилтан сард 0.4кг/хүн бичиг цаасны хаягдал
	Шил	Хүнсний баглаа боодлоос 25хүн/хон*0.6 =15кг
	Хуванцар,	Хүнсний болон ахуйн хэрэглээнээс 25 хүн/хон*0.5=12.5 кг
	Резин	Техникийн ээлжийн тоогоор тооцно.
	металл, төмөр	Нийт үүсэх хэмжээнээс: 1. Ундааны сав баглаанаас 25 хүн/хон* 0.3=7.5кг 2. Техник тоног төхөөрөмжийн засвар үйлчилгээнээс гарах металлыг тооцоолох боломжгүй байна
Хүнсний хог хаягдал	(гал тогооны хаягдал)	25хүн*0.1кг*30хоног*12сар = 0.9 тн
Бусад хаягдал	Хэтэрхий бохирдсон ашиглах боломжгүй хог хаягдал	Нийт ажиллагсдын хэрэглээнээс 25 хүн*0.15кг*30хоног*12сар тооцоход .1.35 тн
	Ахуйн хэрэглээнээс гарсан дахин ашиглахгүй шингэн хаягдал	Төслийн хүрээнд унд ахуйд ашиглах усны 90 хувь нь ахуйн бохир болж хаягдана.
Аюултай хог хаягдал		
Батарей аккумулятор	Хар тугалгатай батарей	Техникийн ээлжийн тоогоор гарна.
Хаягдал тос ба шингэн түлш	Түлшний тос, дизель	Техникийн ээлжийн тоогоор гарна.
Шингэн хадгалах танк, зөөврийн танк, торхны цэвэрлэгээний хаягдал	Тос агуулсан хаягдал	Тос агуулсан хаягдал нь: - Тос агуулсан арчих материалын хаягдал - Тос агуулсан хөрсний хуулдас
	Хаягдал шингэн катализатор	Тооцох боломжгүй. Катализатор үүсэх нөхцөл үгүй гэж үзнэ. Аккумуляторыг холбогдох үйлчилгээ үзүүлдэг газарт цэнэглэнэ.
Хөдөлгүүр, хурдны хайрцгийн болон тосолгооны тосны хаягдал	Хүнд машин механизмын цэвэрлэгээний хаягдал	Тооцох боломжгүй.

Хог хаягдлын ангилал. Төслийн үйл ажиллагаанаас гарах хог хаягдлыг дээр заасан байдлаар ангилах бөгөөд тэдгээрт нийцсэн арга хэмжээг хэрэгжүүлж төслийн талбайн орчинд хог хаягдлыг ангилах, ангилсан хог хаягдлыг төвөг багатайгаар цуглуулах тухай мэдээллийг үйлчлүүлэгч олон нийтэд мэдээлж сурталчлахын зэрэгцээ хогийн цэгүүдийг оновчтой байршуулж холбогдох тэмдэг, тэмдэглэгээг ойлгомжтойгоор хийнэ.

Хүснэгт 7. Хог хаягдлыг зайлуулах

Хог хаягдлын нэр төрөл	Хог хаягдлын хэмжээ
Энгийн хог хаягдал	
цаас	Дахин боловсруулах боломжтой тул эрх бүхий этгээдэд хүлээлгэн өгөхийн тулд гэрээ хийнэ. Түр хадгалалтын цэгийг хуримтлагдах хэмжээ, тээвэрлэлтийн хугацаатайгаа уялдуулан төлөвлөсөн байна.
шил	
хуванцар,	
резин,	
металл, төмөр	
Хүнсний хаягдал, (гал тогооны хаягдал)	Маш бага хэмжээтэй гарах бөгөөд хэт бохирдолтой, удаан хугацаагаар хадгалах боломжгүй хаягдал тул хамгийн цөөндөө 7 хоногт 2 удаа зайлуулна. Тиймээс эрх бүхий этгээдээр тогтоосон хугацаанд тээвэрлүүлэн зөвшөөрөгдсөн цэгт хүргүүлнэ.
Хэтэрхий бохирдсон ашиглах боломжгүй хог хаягдал	
ахуйн хэрэглээнээс гарсан шингэн хаягдал	Бохирын цооногт хуримтлуулан эрх бүхий этгээдтэй гэрээ байгуулан зайлуулна.
Аюултай хог хаягдал	
Хар тугалгатай батарей	Аюултай хог хаягдлын зөвлөмжийг баримтална. Эрх бүхий этгээдэд нийлүүлнэ.
Ашигласан тос, масло	Аюултай хог хаягдлын хадгалалтын нөхцөл шаардлага хангасан цэгт хадгалж байгаад эрх бүхий этгээдэд нийлүүлнэ.
Хаягдал шингэн катализатор	Катализатор үүсэх нөхцөл үгүй гэж үзнэ. Аккумуляторыг холбогдох үйлчилгээ үзүүлдэг газарт цэнэглүүлнэ.
Машин механизмын цэвэрлэгээний хаягдал	Тооцох боломжгүй.

Хог хаягдал цуглуулах саванд тавигдах ерөнхий шаардлага

5.1 Энгийн болон дахин боловсруулах хог хаягдлыг цуглуулах зөөврийн сав нь дараах ерөнхий шаардлагуудыг хангасан байна. Үүнд:

- 5.1.1. Хогийн сав нь бат бөх, галд тэсвэртэй материалаар хийгдсэн, зэврэлтээс хамгаалагдсан байх
- 5.1.2. Хогийн савны хог цуглуулах хэсгүүд нь дахивар хог хаях зориулалтыг заасан стандарт мэдээлэх тэмдэг, өнгөтэй байх
- 5.1.3. Хогийн сав нь хог хаягдлыг ангилах, цуглуулах, ачих, тээвэрлэх технологид нийцсэн байх
- 5.1.4. Хог хаягдал салхиар тархах, хур тунадасны ус хуримтлагдах, шүүрэл ялгарахаас сэргийлсэн таг эсхүл саравчтай байх
- 5.1.5. Түгээмэл хэрэглэгддэг угаалга цэвэрлэгээ, халдваргүйтгэлийн бодист тэсвэртэй, цэвэрлэхэд хялбар материалаар хийгдсэн байх
- 5.1.6. хогийн савны металл хийцийн эд ангийг зэврэлтээс хамгаалж энэхүү стандартад заасан өнгөөр, стандарт шаардлага хангасан будгаар технологийн дагуу будсан байх
- 5.1.7. энгийн болон дахин боловсруулах хог хаягдлын савыг техникийн хяналтын төвүүдэд (бойлерын өрөө эсхүл агааржуулалтын систем) байрлуулж болохгүй. Аливаа хий, ус эсхүл гүйдлийн тоолуур эсхүл бусад мэдрэмтгий хэрэгслийн гэмтлээс бүрэн хамгаалсан байх
- 5.1.8. органик хог хаягдлын хувьд хангалттай агааржуулалтыг хийж байх шаардлагатай, агааржуулалт нь цахилгаан эсхүл байгалийн хэлбэрээр байж болно. Агаар солилцооны харьцаа нь хамгийн багадаа 0.8 м³/ц байна.

- 5.1.9. Хогийн сав нь нарны шууд тусгал тусахаас сэргийлсэн саравч эсхүл сүүдэр газар байршсан байна.

5.2. Энгийн хог хаягдал болох ахуйн хог хаягдал, органик хог хаягдал, цаас, шил, хуванцар, лааз зэрэг дахивар хог хаягдлыг тухайн төрлийн заасан савнуудад цуглуулж тодорхой хугацаанд хадгална.

5.3. Органик хог хаягдал нь гадаргууг хуурах, зэв үүсэх нөхцөл бүрдүүлдэг тул цайраар бүрсэн ган болон төмөр саванд хадгалж болохгүй. Цуглуулах савны дүүргэлт доорх байдлаар байвал тохиромжтой. Үүнд

5.3.1. Хог хаягдлын нягтаршлын дээд хязгаар $0,4\text{кг}/\text{дм}^3$ х нэрлэсэн хэмжээ (жишээ нь: 240 литр х 96кг)

5.3.2. Хог хаягдлын нягтаршлын дээд хязгаар $0,4\text{кг}/\text{дм}^3$ х нэрлэсэн хэмжээ, 1750 кг хүртэл

5.3.3. Хог хаягдлын нягтаршлын дээд хязгаар $0,4\text{кг}/\text{дм}^3$ х нэрлэсэн хэмжээ, 2500 кг хүртэл

Зураг 10. Хог олон төрлөөр ангилан түр хадгалах сав/жишээ/

Хүснэгт 8. Аж ахуй нэгж байгууллага байршуулах хогны савны шийдэл

Хэмжээ	Шийдэл	
Урт -3м Өндөр 1.5м Өргөн 1.5м	<ul style="list-style-type: none"> • Хүний биеийн өндөрт тохирсон • Савны амсрыг зөвхөн дахивар хийхээр тооцож хийсэн • Ангилсан хаягдлыг ачихад хялбараар шийдэж дахивар бүрээр салж ачилт хийгдэнэ. • Хаягжилтыг цоолтуураар шийдсэн • Шил ангилах хэсэг нь унаж хагарахаас сэргийлсэн, том жижиг хэмжээтэй 	<ul style="list-style-type: none"> • Ус орохоос хамгаалж газраас хөндий • Хоёр талаасаа дахивраа хийх шийдэлтэй п • Нараар цэнэглэгдэж хүн ойртохоор мэдэрч асдаг гэрэлтэй • Савнуудыг холбосон салахгүй байх оньсон түгжээтэй • Ангилан ялгах өнгийг шийдсэн.

Зураг 11. Нүхэн жорлон ариутгах ²

Халдваргүйжүүлэлтэнд Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайд, Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн сайд, Эрүүл мэндийн сайдын хамтарсан тушаалаар баталсан хлорлог бодисыг хэрэглэнэ.

Хлорлог бодисыг ашиглан халдваргүйжүүлэх уусмал бэлтгэх:

Халдваргүйжүүлэх уусмал бэлтгэхийн өмнө хлорын идэвхийг тодорхойлно. Иргэд өөрсдөө халдваргүйтгэл хийх бодисоо худалдан авахдаа идэвхтэй хлорын хэмжээг тодорхойлсон шинжилгээний дүнг мэдэж авах нь чухал.

Дараах томъёог ашиглан уусмал бэлтгэхэд шаардлагатай бодисын хэмжээг тооцон гаргана

Бэлтгэх уусмалын% / хлорын идэвх% x 1000= 1л ус тутамд хийх бодисын хэмжээ /гр/

Жишээ: 40%-ийн идэвхтэй кальцийн гипохлорит 0.5%-ийн 1 л уусмал бэлтгэхэд хэчнээн хэмжээний бодис авахыг тооцож үзье.

$$t = 0.5\% / 40\% \times 1000 = 12.5 \text{ грамм}$$

12.5 грамм бодис жинлэн авч 1 литр усанд уусган хэрэглэнэ.

АНХААР: Халдваргүйжүүлэх уусмал бэлтгэх усны температур 30-40 градус байх нь тохиромжтой.

Хуурай бодисоос халдваргүйжүүлэх уусмал бэлтгэсэн тохиолдолд уусаагүй хэсгийг тунгаах зорилгоор 30 минут байлгаж хэрэглэнэ

Хэрэглэх арга: Халдваргүйжүүлэлтийн уусмалыг 1 м³ талбайд 2 литр уусмал орохоор тооцож, нүхэн жорлон, бохирын цооногийн эзлэхүүнд тохируулан уусмалаа бэлтгэнэ.

Халдваргүйжүүлэлт хийсний дараа 1-2 цаг нүхэн жорлонгийн хаалгыг хааж, бохирын цооногийг таглана.

Гэр хорооллын нүхэн жорлон, бохирын цооногт дулааны улиралд сард нэг удаа, хүйтний улиралд гурван сард нэг удаа халдваргүйжүүлэлт хийнэ.

Хана, тааз, гишгүүрийг шүршиж халдваргүйжүүлнэ.

² [Нүхэн жорлонд халдваргүйжүүлэлт хийх зөвлөмж \(inspection.gov.mn\)](http://inspection.gov.mn)

Аюулгүй ажиллагаа: Халдваргүйжүүлэлтийн бодисыг найруулах хэрэглэхийн өмнө зааврыг сайтар унших, зааврын дагуу найруулна.

Уусмал бэлтгэхдээ хамгаалах өмсгөл, бээлий маск, нүдний шил хэрэглэнэ.

Санамсаргүй тохиолдлоор хуурай бодис, бургиж нүд рүү орсон бол урсгал, бүлээн усаар сайтар угаах, амьсгалын замаар орсон бол цэвэр агаарт гаргах шаардлагатай.

- ✓ Найруулсан уусмалыг тухайн өдөртөө хэрэглэнэ.
- ✓ Бодисыг хүүхдээс хол байлгана.
- ✓ Хуурайгаар хэрэглэхийг хориглоно.

Талбайд байгаа ашиглалтаас гарсан нүхэн жорлонг “Нүхэн жорлон, угаадасны нүх” MNS 5924:2015 стандартын дагуу доорх шаардлагын дагуу ариутган булах шаардлагатай.

- ✓ Буулгах шаардлага. Дахин ашиглах боломжгүй жорлон, угаадасны нүхний бохирдсон хөрсийг зайлуулж халдваргүйжүүлэлт хийн эрүүл хөрсөөр дүүргэж ариутгана.
- ✓ Нэвчилттэй жорлон, угаадасны нүхний эзлэхүүний 90 хувь нь ялгадас, хөлдүүсээр дүүрэх үед жорлонгийн бүхээгийг зайлуулан нүхийг 30см-ээс багагүй зузаан шороогоор булна. Ялгадас доош шингэж хөрс суулт өгөх бүрд шороогоор нэмж булна.
- ✓ Жорлон, угаадасны нүхэн жорлон доторх ялгадас, угаадсыг соруулж халдваргүйжүүлэлт хийсний дараа эрүүл хөрсөөр дүүргэж булна. Ялгадас, угаадсыг зөвшөөрөгдсөн цэгт зохих журмын дагуу зөөж зайлуулна.
- ✓ Жорлон, угаадасны нүхэн доторх ялгадас, угаадсыг соруулж халдваргүйжүүлэлт хийсний дараа эрүүл хөрсөөр дүүргэж булна. Ялгадас, угаадсыг зөвшөөрөгдсөн цэгт зохих журмын дагуу зөөж зайлуулна.
- ✓ Жорлон, угаадасны нүх байсан суурин дээр мод, зүлэг тарьж хөрсийг нөхөн сэргээнэ.

Ус ашиглагч иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллага нь ахуйн бохир ус зайлуулах цэгээ ус тусгаарлагчаар тусгаарлаж тохижуулах журам

- ✓ Цэгийг бетон, төмөр бетон болон бусад ус үл нэвчих материалаар доторлоно:
- ✓ бетон, төмөр бетон нь усны бар илга, байгууламжийн бүтээцэд тавигдах шаардлагыг хангасан байна;
- ✓ бусад ус үл нэвчих материалаар доторлосон үед цэгийн бохир ус соруулах хэсэг нь гэмтэхээс хамгаалсан хийцтэй байна.
- ✓ Цэгийн хөрсний устай харьцах хэсгийг ус үл нэвчих материалаар хийнэ.
- ✓ Ус ашиглагч нь цэгийн эзэлхүүний 70-80 хувь дүүрсэн үед суллаж, цэг болон цэгийн орчинд халдваргүйжүүлэх үйлчилгээ эрхлэх зөвшөөрөл бүхий аж ахуйн нэгжээр халдваргүйжүүлэлтийг хийлгэнэ.
- ✓ Цэгийн бохир усыг суллах, цэгт халдваргүйжүүлэлт хийхдээ тусгай зөвшөөрөл бүхий аж ахуйн нэгж, байгууллагатай гэрээ байгуулсны үндсэн дээр гүйцэтгүүлнэ.
- ✓ Тусгай зөвшөөрөл бүхий аж ахуйн нэгж, байгууллага нь Усны тухай хуульд заасны дагуу бохир ус зайлуулах тогтоосон цэгт болон төвлөрсөн шугам сүлжээний зөвшөөрөлтэй худагт нийлүүлнэ.
- ✓ Ус ашиглагч нь дахин ашиглах боломжгүй цэгт халдваргүйжүүлэх үйлчилгээ эрхлэх зөвшөөрөл бүхий аж ахуйн нэгжээр халдваргүйжүүлэлт хийлгэж, эрүүл хөрсөөр дүүргэж, цэг болон түүний орчинд халдваргүйжүүлэлтийг давтан хийлгэнэ.
- ✓ Сум, дүүргийн Засаг дарга нь цэг, түүний орчинд хөрсний бохирдлын шинжилгээг жилд 1-ээс доошгүй хийлгэж, халдваргүйжүүлэх арга хэмжээг зохион байгуулна.
- ✓ Цэгт хатуу хог хаягдал хаяхыг хориглоно.

НҮХЭН ЖОРЛОНГИЙН АРИУТГАГЧ

“ЖИГА” био идэвхжүүлэгч бактер нь:

- Хөрсний нөвөн саргээг эрүүлүүлдэг
- Латийн хэмжээ багасна.
- Органик нэгдлийг задлана.
- Эцэгийг үнэр аринна.

Хэрэглэх заавар:

- Дулааны улиралд буюу 4-нэг 10-р сар хүртэл нэг удаадаа 5 литрийн савалтаатай багцарлыг жигд тарван гүйжүүлж хэрэглэнэ.
- Жилдээ 3-4 удаа хэрэглэвэл илүү үр дүнтэй.

Урьдчилан сэргийлэх:

- Тарийн улмаас нүхэн жорлонгийн бохир талыг, халма өвчлүл тулгардаг. Түнээс урьдчилан сэргийлж био идэвхжүүлэгч багцарлыг хэрэглэж халдварт өвчнөө сэргийлнэ.

Давуу тал:

- Хөрсний найрлагатай органик бүтээгдэхүүн бөгөөд хүн, байгальд сөрөг нөлөөгүй амьд бактер юм.

**НҮХЭН ЖОРЛОН, БОХИРЫН ЦООНОГТ
ХАЛДВАРГҮЙТГЭЛ ХИЙХ ЗӨВЛӨМЖ**

АНХААР

АШИГЛАХ БОДИС

Бодисын зааврыг сайтар унших, зааврын дагуу хэрэглэх.

Хамгаалах өмсгөл, амны хаалт, бээлий, нүдний шил зүүх,

Санамсаргүйгээр бодис нүд рүү орвол урсгал, бүлээн усаар сайтар угаах,

Арьсгалын замаар орвол агаарт гарах,

Хуурайгаар нь хэрэглэхгүй,

Хүүхдээс хол байлгах,

Найруулсан уусмалыг тухайн өдөртөө хэрэглэх

Кальцийн гипохлорид-40%

Бодисоо худалдан авахдаа идэвхт хлорын хэмжээг тодорхойлсон шинжилгээний дүнг мэдэх хэрэгтэй.

УУСМАЛ БЭЛТГЭХ

Уусмал бэлтгэх үе +30C +40C

0.5 хувийн уусмал бэлтгэхэд кальцийн гипохлорид-40% бодисоос 12.5 гр авч 1 литр усанд уусгана.

Уусаагүй хэсгийг тунгаах зорилгоор 30 минут орчим байлгана.

УУСМАЛ ХЭРЭГЛЭХ

1м куб бохирт 2 литр уусмал орохоор тооцож нүхэн жорлон, бохирын цооногийн эзэлхүүнд тохируулан уусмалаа бэлтгэж халдваргүйжүүлнэ.

Хана, тааз, гишгүүрийн 1 м квадрат талбайг 100мл уусмалаар шүршиж халдваргүйжүүлнэ.

Халдваргүйжүүлэлт хийснээс хойш 1-2 цаг нүхэн жорлонгийн хаалгыг хааж, бохирын цооногийг таглана.

Дулааны улиралд сард нэг удаа, хүйтний улирал тутам нэг удаа халдваргүйжүүлнэ.

Зураг 12. Ариутгал халдваргүйжүүлэлт хийн дарах нүхэн жорлонгийн одоогийн харагдах байдал

Хүснэгт 9. Хог хаягдлын менежментийг хэрэгжүүлэх зардал

№	Хог хаягдлын ангилал	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал, төг	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
1.	Ахуйн	1.Мэдээлэл сурталчилгаа хийх, тэмдэгжүүлэх 2.Хог хаягдлыг ангилах, ачих, цуглуулах технологид нийцсэн, галд тэсвэртэй материалаар хийгдсэн, салхиар тархах, хур тунадасны ус хуримтлагдах, шүүрэл ялгарахаас сэргийлсэн хийцлэлтэй зориулалтын цэг байгуулах 3.Нүхэн жорлонг “Нүхэн жорлон, угаадасны нүх. Техникийн шаардлага. MNS5924:2015 стандартад нийцүүлэн байгуулах.	Төслийн үйл ажиллагаа	-	-	-	1,000.0	2024 он	“Хог хаягдлын тухай” хууль, “Энгийн хог хаягдлыг ангилах, цуглуулах, тээвэрлэх, дахин боловсруулах, сэргээн ашиглах, устгах, булшлах үйл ажиллагаанд тавигдах ерөнхий шаардлага”, “Хог хаягдлын улсын мэдээллийн нэгдсэн сангийн тогтолцоо, бүрдэл болон мэдээлэл төвлөрүүлэх журам” “Нүхэн жорлон, угаадасны нүх. Техникийн шаардлага. MNS5924:2015 стандартад нийцүүлэн байгуулах.
2.	Ариутгал, халдваргүйжүүлэлт хийх	Хогийн цэг, нүхэн жорлон, бохирын цооног болон тэдгээрийн ойр орчмыг дулааны улиралд ялаа, шавж, бактери үржих, үнэрийн бохирдол тархахаас урьдчилан сэргийлж стандартын шаардлага хангасан зориулалтын бодис хэрэглэн 7 хоног тутамд устгал, ариутгал хийж байх	Хогийн цэг, нүхэн жорлон, бохирын цооног	Удаа	30,000	Сар бүр	12*30 = 360.0	2024 он дулааны улирал	
3		Одоо ашиглаж байгаа нүхэн жорлонг ариутгал халдваргүйжүүлэлт хийн булшлах	Нүхэн жорлон	ш	500.0	1	500.0	2024 он	
4.	Хог хаягдал зайлуулах	Хогийг зөвшөөрсөн цэгт эрх бүхий байгууллагатай хийсэн гэрээний дагуу зайлуулах	Талбайн хэмжээнд	удаа	40,000	Сард 1	480.0		
5.	Аюултай хог хаягдал	Аюултай хог хаягдлын байр барих\тос, тослох материал арчсан хаягдал\	-	Үйл ажиллагааны зардлаар					
Хог хаягдлын менежментийг хэрэгжүүлэх нийт зардал, мян.төг									2,340.0

АРАВ. ОРЧНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨР

Хүснэгт 10. Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр

№	Хяналт шинжилгээ хийх үзүүлэлтүүд	Хяналтын цэгийн байршил	Хугацаа ба давтамж	Давтамжийн тоо	Нэгжийн зардал, төг	Нийт зардал, мян.төг	Тайлбар	Баримтлах стандарт, арга, аргачлал
1	2	3	4	5	6	7	8	
АГААРЫН ЧАНАР								
1.	Агаарын чанарын (NO ₂ , SO ₂ , CO, PM _{2.5} , PM ₁₀) шинжилгээ хийлгэж байх	<ul style="list-style-type: none"> Төслийн талбайн эргэн тойронд 2 цэг 	2024 он 5 сар	1	40,000.0+50,000.0 техникч томилолт	130.0	Нэг удаагийн хэмжилтээр дуу чимээний ажиглалтыг нэг мөр хийнэ.	<ol style="list-style-type: none"> MNS 4585:2016 Агаарын чанар. Техникийн ерөнхий шаардлага, MNS 4048:1988 Тоосны хэмжээг тодорхойлох жингийн арга MNS 5002:2000 Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуй. Шуугианы норм, аюулгүй ажиллагааны ерөнхий шаардлага MNS ISO 226:2003 Дуу чимээ- хэвийн норм, түвшний хэмжээ
ХӨРС, ХӨРСӨН БҮРХЭВЧ								
1	Хөрсний ерөнхий шинжилгээ (Агрохими, Механик бүрэлдэхүүн)	<ul style="list-style-type: none"> Эвдрээгүй талбайгаас/фон цэг 	2024 он 5, 9 сар	2	25.0	50.0	Шинжилгээний үр дүнг мэргэжлийн хөндлөнгийн лаборатори байх нь зүйтэй.	MNS 3297:2019 Байгаль хамгаалал. Хөрс. Хот, суурин газрын хөрсний эрүүл ахуйн аюулгүйн үзүүлэлт, бохирдлыг үнэлэх MNS 5850:2019 “Хөрс бохирдуулагч бодис, элементүүдийн зөвшөөрөгдөх хэмжээ”,
2	Хөрсний бохирдлын шинжилгээ /6 элемент/	<ul style="list-style-type: none"> Авто зогсоолын орчим Авто засварын газар 		2	25.0	100.0		
3	Хөрсний эрүүл ахуйн шинжилгээ	<ul style="list-style-type: none"> 00 орчмоос Хогийн цэг 		2	25.0	100.0		
УСНЫ ЧАНАР								
1	Усны ерөнхий химийн үзүүлэлтүүд	Хэрэглээний усаа зөөврөөр хангадаг худаг	2024 онд 1 удаа	1	49.0	49.0	Шинжилгээний үр дүнг мэргэжлийн хөндлөнгийн лаборатори байх нь зүйтэй.	MNS 4586:98 Усан орчны чанарын үзүүлэлт. Ерөнхий шаардлага, MNS 0900:2018 Хүрээлэн буй орчин. Эрүүл мэндийг хамгаалах. Аюулгүйн байдал. Ундны ус. Эрүүл ахуйн шаардлага. Чанар, аюулгүй байдлын үнэлгээ, MNS 6148:2010 Усны чанар. Газар доорх усны бохирдуулагч бодисын зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ
2	Усны бохирдлын хяналт хийх/ 54 элемент/	Хэрэглээний усаа зөөврөөр хангадаг худаг	2024 онд 1 удаа	1	78.0	78.0		
Хяналт мониторингийг хэрэгжүүлэх жилийн гүйцэтгэлийн зардал, мян.төг							507.0	

АРВАН НЭГ. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ УДИРДЛАГА ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Хүснэгт 11. Удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөө

№	Төлөвлөсөн арга хэмжээ	Урьдчилан тооцсон төсөв, мян.төг	Хэрэгжүүлэх хуваарь				Хариуцсан албан тушаалтан	тайлбар
			2024 он					
			I	II	III	IV		
1.	Ус ашиглах боломжит нөөцийн дүгнэлт бүхий аж ахуй нэгжээс ус худалдан авах гэрээ байгуулах	“Тахидаг хайрхан” ХХК - аас зохицуулах		+	+		Удирдах албан тушаалтан + асуудал хариуцсан ахлах мэргэжилтэн	Шаардлагатай тохиолдолд удирдах дээд байгууллагат асуудлыг тавьж шийдвэрлүүлэх хүртэл арга хэмжээ авч хэрэгжүүлж болно.
2.	Байгаль орчны болон хөдөлмөрийн аюулгүй байдлын харилцааг зохицуулах дотоод дүрэм, журамтай болох			+	+			
3	Дотоодод боловсруулсан дүрэм журмуудыг мөрдүүлэх, хяналт тавих		+				Гаалийн хяналтын талбай хариуцсан эрхлэгч	
4	иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллага нь өөрийн өмч, эзэмшил, ашиглалтад байгаа газар болон орчны 50 метр хүртэлх газрын хог хаягдлыг цэвэрлэх, зайлуулах, ногоон байгууламжийн арчилгааг хийх;		+					
	Нийт	-						

АРВАН ХОЁР. 2024 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ХЭРЭГЖИЛТИЙГ ТАЙЛАГНАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Хүснэгт 12. Тайлагнах төлөвлөгөө

№	Зардлын агуулга	Тайлагнах хэлбэр	Мэдээллийн агуулга	Зохион байгуулах хугацааны тов	Хариуцах албан тушаалтан	Холбогдох зардал	Зохион байгуулах газар
1	Өмнөговь аймгийн байгаль орчин аялал жуулчлалын газарт биелэлтийн тайлан хүргүүлэх	Хэвлэмэл тайлан	БОМТ-ний биелэлтийн тайлан	2024 оны 11 сарын 1-ний дотор	“Тахидаг хайрхан” ХХК - ийн асуудал хариуцсан мэргэжилтэн	-	-
БОМТ-г тайлагнах ажлын зардлын дүн, мян.төг							-

БОМТ-Г ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ АЖЛЫН НИЙТ ЗАРДАЛ

БОМТ-г хэрэгжүүлэхэд 2024 онд нийт 18,822,000.0 төгрөгийн зардал тооцогдож байна.

Хүснэгт 13. БОМТ-г хэрэгжүүлэх нийт зардал

№	БОМТ-ний хүрээнд хийх ажлын багц	Нийт тооцсон зардал, мян.төг	Нийт дүнд эзлэх хувь
1	Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ	3,600.0	19.1
2	Орчны тохижилт, ногоон байгууламжийн төлөвлөгөө	12,375.0	65.7
3	Түүх соёлын өвийг хамгаалах	-	-
4	Осол эрсдэлээс хамгаалах төлөвлөгөө	-	-
5	Хог хаягдлын менежментийг зохион байгуулах	2,340.0	12.4
6	Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр	507.0	2.7
7	Удирдлага, зохион байгуулалтын арга хэмжээ	-	-
8	БОМТ, түүний хэрэгжилтийг оролцогч талуудад тайлагнах, хэлэлцүүлэх	-	-
Нийт зардал		18,822.0	100.0

Хавсралт

1. Улсын бүртгэлийн гэрчилгээ
2. Газрын гэрчилгээ
3. Кадастр
4. Галын дүгнэлт
5. Хог хаягдлын гэрээ
6. Цахилгааны гэрээ
7. Ус ашиглах гэрээ
8. Зөрчил арилгасан тухай хуудас

Хууль зүйн саллын 2016 оны
А/204 дүгээр тушаалаар батлан

МОНГОЛ УЛС
ХУУЛИЙН ЭТГЭЭДИЙН
УЛСЫН БҮРТГЭЛИЙН ГЭРЧИЛГЭЭ
000212784

2007.04.20	9011822073	
<i>/ Бүртгэсэн он, сар, өдөр /</i>	<i>/ Хувийн хэргийн дугаар /</i>	
	2800446	
	<i>/ Регистрийн дугаар /</i>	
Тахидагхайрхан	Хязгаарлагдмал хариуцлагатай компани	
<i>/ Хуулийн этгээдийн нэр, хариуцлагын хэлбэр /</i>		
Дүрэм		
<i>/ Үүссэн байгуулах баримт бичиг /</i>		
Тогтоол	01	2013.12.09
<i>/ шийдвэрийн нэр /</i>	<i>/ дугаар /</i>	<i>/ он, сар, өдөр /</i>
4923	Улс хоорондын ачаа тээвэрлэлтийн үйлчилгээ	
<i>/ Код /</i>	<i>/ Үйл ажиллагааны чиглэл /</i>	
Хугацаагүй	1	188,904.00
<i>/ хугацаа /</i>	<i>/ гишүүдийн тоо /</i>	<i>/ хөрөнгийн хэмжээ, мянган төгрөгөөр /</i>
Улаанбаатар, Сүхбаатар, 7-р хороо, 11 хороолол, эрхүүгийн, 11, 34 тоот, Утас1: 70070777, Утас2: 99015740, Факс: <i>/ хуулийн этгээдийн албан ёсны хөвө /</i>		
ХУУЛИЙН ЭТГЭЭДИЙН УЛСЫН БҮРТГЭЛИЙН ГАЗАР <i>/ Бүртгэсэн байгууллагын нэр /</i>		
УЛСЫН БҮРТГЭЛ Томдуг 529 Т.БАТМӨНХ Ивэрийн үсэг		
Гэрчилгээ дахин олгосон 2020 он 12 сар 07 өдөр		

Хуулийн этгээдийн үүсгэн байгуулах баримт бичигт оруулсан нэмэлт өөрчлөлтийн бүртгэл

Д/д	Нэмэлт өөрчлөлтийн агуулга	Бүртгэсэн	
		Огноо	Ажигдаг тэмдэг
1	Дамбасүрэн овогтой Баясгалан-г Гүйцэтгэх захирал -р сонгосон(томилсон)-ыг бүртгэв.	2020.12.07	
2	Дахин гэрчилгээ олгов.	2020.12.07	

Энэхүү гэрчилгээг хуурамчаар үйлдэж, өгөгдөлд Монгол Улсын Хуулийн цагуу харилцаагад
Улсын бүтэцтэй гүйцэтгэх захиралтай байхгүйг үнэмлэхүйгээр

МОНГОЛ УЛС

АЖ АХУЙН НЭГЖИЙН ГАЗАР ЭЗЭМШИХ ЭРХИЙН
ГЭРЧИЛГЭЭ

Дугаар: 0000279420

Тахидаг хайрхан ХХК <i>(аж ахуйн нэгж, байгууллагын нэр)</i>	2800446 <i>(регистрийн дугаар)</i>
Сумын Засаг даргын захирамж 20 12 оны 07 сарын 20 өдрийн А/100 тоот <i>(шийдвэр гаргагч)</i>	
шийдвэрийг үндэслэн Өмнөговь Ханбогд 5-р баг, Хайрхан <i>(аймаг, нийслэл) (сум, дүүрэг) (баг, хороо)</i>	цагаан хад хяягт <i>(гудамжны нэр) (хашааны дугаар)</i>
байрлах, нэгж талбарын 4601011548 дугаар бүхий 125000 м.кв газрыг	зориулалтаар
Гаалийн хяналтын талбай	Э-1112001533
12 жилийн хугацаатай эзэмшүүлж, эрхийн улсын бүртгэлийн Э-1112001533 дугаарт бүртгэж гэрчилгээ олгов.	

 Энэхүү гэрчилгээ хүчинтэй эсэхийг QR кодыг уншуулж шалгах бөгөөд гэрчилгээнд агуулагдаж буй мэдээллийг харах боломжтой.

Хэвлэсэн огноо: 2024-04-16

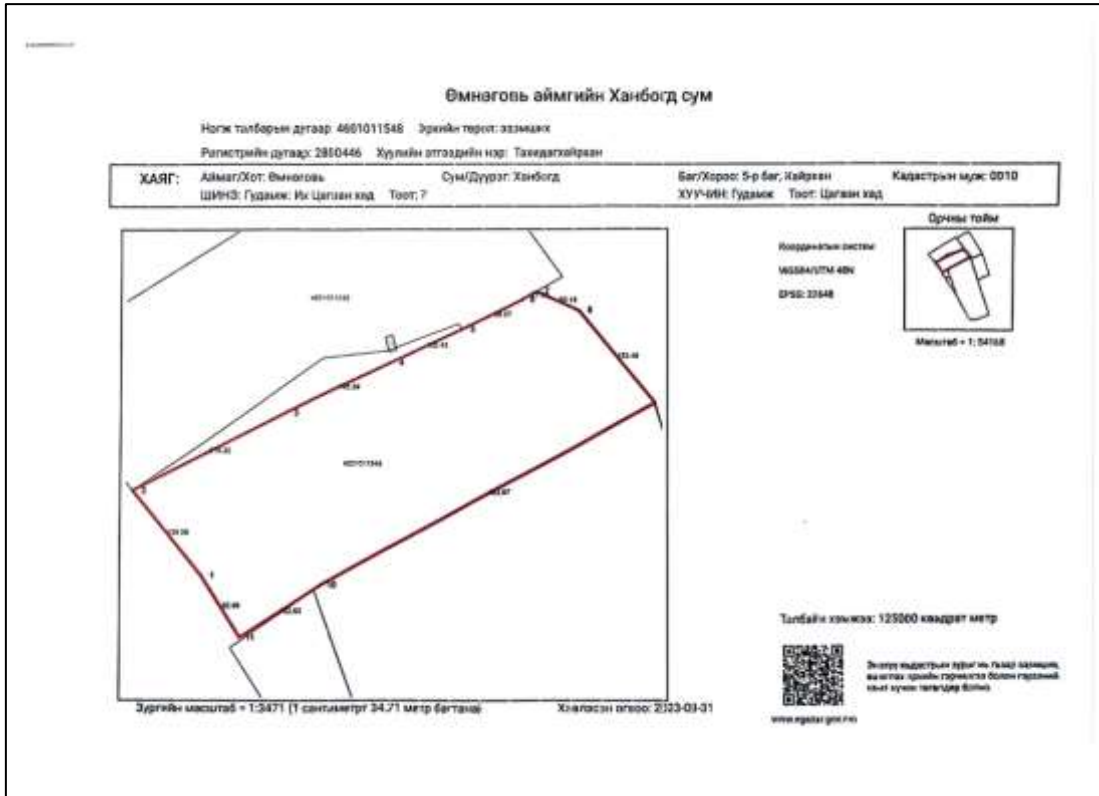
**АЖ АХУЙН НЭГЖИЙН ГАЗАР ЭЗЭМШИХ ЭРХИЙ В000279420 ДУГААР БҮХИЙ
ГЭРЧИЛГЭЭНИЙ ТЭМДЭГЛЭЛ**

Д/д	Хамтран эзэмшигч
1	Овог: ... Эцэг /Эх/-ийн нэр: ... Нэр: ... Регистрийн дугаар: ... Шийдээрийн огноо, дугаар: ... оны ... сарын ... өдрийн ... тоот
Д/д	Барьцаа
1	Барьцаалсан эсэх: <u>Үгүй</u> Барьцаалагчийн төрөл: ... Барьцаалагчийн нэр: ... Барьцаа эхэлсэн огноо: ... Барьцааны гэрээний дугаар: ... Зээлийн гэрээний дугаар: ...
2	Нэмэлт барьцаа эсэх: <u>Үгүй</u> Барьцаалагчийн төрөл: ... Барьцаалагчийн нэр: ... Барьцаа эхэлсэн огноо: ... Барьцааны гэрээний дугаар: ... Зээлийн гэрээний дугаар: ...
3	Давхар барьцаа эсэх: <u>Үгүй</u> Барьцаалагчийн төрөл: ... Барьцаалагчийн нэр: ... Барьцаа эхэлсэн огноо: ... Барьцааны гэрээний дугаар: ... Зээлийн гэрээний дугаар: ...
4	Үнэт цаасны хөрөнгийн багцад бүртгэсэн эсэх: <u>Үгүй</u> Тусгай зориулалтын компанийн нэр: ... Гэрээний дугаар: ... Гэрээний огноо: ...

Энэхүү гэрчилгээ хүчинтэй эсэхийг QR кодыг уншуулж шалгах бөгөөд гэрчилгээнд агуулагдаж буй мэдээллийг харах боломжтой.

Хэвлэсэн огноо: 2024-04-16

Нэгж талбарын дугаар: 4601011548

ХАЯГ: Аймэг/Хот: Өмнөговь	Сум/Дүүрэг: Ханбогд	Баг/Хороо: 5-р баг, Кайрхан	Кадастрын муж: 0010
Гудамж: Их Цагаан хэд	Тоот: 7	Баруун	

Нэгж талбар				Баруун			
№	X	Y	Үрч	№	X	Y	Үрч
1	708285.85	4718457.77	42.18				
2	708324.33	4718535.07	139.08				
3	708145.18	4718641.73	215.32				
4	708333.73	4718745.05	146.39				
5	708462.45	4718814.00	100.42				
6	708352.47	4718858.76	86.07				
7	708428.71	4718898.87	21.06				
8	708446.66	4718909.91	64.18				
9	708182.49	4718887.28	153.48				
10	708404.47	4718775.64	483.97				
11	708396.23	4718828.31	123.62				

Онцгой байдлын ерөнхий газрын даргын
2021 оны 07 дугаар сарын 07-ны өдрийн
А/154 дугаар тушаалын 2 дугаар хэсгэрэл

ГАЛЫН АЮУЛГҮЙ БАЙДЛЫН ДҮГНЭЛТ

Дугаар 0013725

Аж ахуйн нэгж, байгууллагын нэр: **ТАХИДАГ ХАЙРХАН ХХК**

Хаяг: **ӨМНӨГОВЬ АЙМАГ ХАНБОГД СУМ**

Ажлын байрны зориулалт, үйл ажиллагааны чиглэл:

ГААЛИЙН ХЯНАЛТЫН ТАЛБАЙ

Барилга байгууламжид гал унтраах тоног төхөөрөмж, / гал унтраах автомат болон
дохиоллын систем, утаа зайлуулах систем, усан хангамж /анхан шатны багаж хэрэгсэл,
бодис материал зэргийг байрлуулан ашиглахад энэхүү дүгнэлтийг олгоно.
/Галын аюулгүй байдлын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.1.3/

Олгосон: **2023** он **11** сар **10** өдөр

Хүчинтэй хугацаа: **2024** он **11** сар **10** өдөр хүртэл

..... **ӨМНӨГОВЬ** Дүгнэлт өргөснийг
аймаг, нийслэлийн Онцгой байдлын газар /хэлтсийн/
ХУРАНДАА цолтой **М.АДЪЯАБААТАР**

..... **ӨМНӨГОВЬ** Дүгнэлт өргөссөн
аймаг, нийслэлийн Онцгой байдлын газар /хэлтсийн/
Гал түймрийн улсын хяналтын байцаагч: **АХМАД** цолтой **Б.ДОРЖХОРОЛ**

/ГМБ-ийн дарга/

ХАРИЛЦАХ СУВГУУД:

- Хэрэглэгчдэд үйлчлэх төвийн ахлах 70533940, 89533029
- Диспетчер техникч 70533029, 89533029, 99533029
- Веб сайт: www.obtsts.mn
- “Хэрэглэгчдэд үйлчлэх төв”-р үйлчлүүлэх
- Албан бичиг, хувийн санаа хүсэлт, гар өргөдөл

obtsts.mn
(хайлт хийх) 🔍

Хэрэглэгчийн онлайн систем:

<http://customer.obtsts.mn>
Холбоос хаягаар ханцан “Хэрэглэгчийн онлайн систем”-д нэвтрэнэ үү. Нэвтрэх хэсэгт тоглуурын код, нууц үг хэсэгт мессаж очдог утасны дугаараа бичиж нэвтрэн төлбөрийн мэдээлэл, ЦЭХ-ний хэрэглээ, гэрээний мэдээлэл, төлбөрийн нэмэмлэхээ дэлгэрэнгүй байдлаар үзэх боломжтой юм.

Батлаг: “ӨБЦТС” ТӨХК-ийн
гүйцэтгэгч дарга:

Г.Жаргалсайхан
ЦАХИЛГААН ЭРЧИМ ХҮЧЭЭР ХАНГАХ ГЭРЭЭ

ГЭРЭЭНИЙ ЗОРИЛГО: Эрчим хүчийг хэрэглэгчид үзүүлэх үүссэн харилцааг зохицуулах, эрчим хүчээр хангах, хэрэглэгчийн харилцааг зохицуулахад оршино.

Энэхүү гэрээг цаашид “гэрээ” гэх Монгол улсын “Иргэний хууль”, “Эрчим хүчний тухай хууль”, “Цахилгаан эрчим хүч хэрэглэх дүрэм”, “Аж аюулын харилцааны дүрэм” зэргийг үндэслэн 2016 оны 08 сарын 02-с 03, жилийн хугацаатай дор дурьдсан нөхцөлтэйгээр харилцан тохиролцож байгуулав.

НЭГ. НИЙТЛЭГ ҮНДЭСЛЭЛ

- 1.1 Хангагчтай “Цахилгаан эрчим хүчээр хангах гэрээ” байгуулах хуулийн этгээд нь цахилгаан шугам сүлжээнд холбогдох техникийн нөхцөлтэй, цахилгаан эрчим хүчний төлбөрийн үлдэгдэлгүй, хэрэглэгчийн мэдээллийн сангийн бүрдүүлэлт хийгээсэн байна.
- 1.2 Энэхүү гэрээг иргэн, хуулийн этгээдийн эзэмшигчтэй байгуулна. Эзэмшигчийн өмнөөс нотарнааар баталгаажсан итгэмжлэгдсэн төлөөлөгч байгуулж болно.
- 1.3 Төлбөр тооцооны зөрчил, гэрээтэй холбоотой аливаа асуудлаар эзэмшигч, итгэмжлэгдсэн төлөөлөгч нар адил эрх, үүрэг хүлээнэ.
- 1.4 Энэхүү гэрээгээр нэг талаас Хангагч нь “Эрчим хүчний тухай хууль”-ийн дагуу Хэрэглэгчийг цахилгаан эрчим хүч (цаашид “ЦЭХ” гэх)-ээр хангах, нөгөө талаас Хэрэглэгч нь цахилгаан эрчим хүч хэрэглэхийн төлбөрийг гэрээнд заасан хугацаанд төлөх, энэхүү гэрээ болон дор дурьдсан хууль зүйн астуудыг дагаж мөрдөх үүргийг тус тус хүлээнэ.
- 1.5 Энэхүү гэрээг 2 хуви үйлдэж, хангагч хэрэглэгч хоёр байгууллагын баталгаат гарын үсэг зурж, тэмдэг тэмдэг дарааар хүчин төгөлдөр болж талуудад хадгалуулах ба хуви тус бүр хуви зүйн хувиад адил хүчинтэй байна.
- 1.6 Хавсралтууд нь энэхүү гэрээний салшгүй нэг хэсэг байна. Үүнд:
 - 1.6.1 Хавсралт № 01 Байгууллагын улсын бүртгэлийн гэрчилгээний нотарнааар баталгаажуулсан хуулбар
 - 1.6.2 Хавсралт № 02 Байгууллагын удирдлагын иргэний үнэмлэхийн нотарнааар баталгаажуулсан хуулбар
 - 1.6.3 Хавсралт № 03 Газрын гэрчилгээ, лицензын гэрчилгээний хуулбар
 - 1.6.4 Хавсралт № 04 Тусгай зөвшөөрлийн гэрчилгээний хуулбар

8.6 Гэрээний 3.2.7 дэлгэцтэй дагуу холбогдох арга хэмжээг аваагүйгээс үүсэх аливаа харилцааны хангалт тал хүлээхгүй.

ЕС. МАРГААН ШИЙДВЭРЛҮҮЛЭХ

- 8.1 Хангагч, хэрэглэгч талуудын хооронд гарсан цахилгаан эрчим хүчний хангамж, хэрэглээ, үнэ тариф, төлбөр тооцоотой холбогдсон маргаантай асуудлыг харилцан тохиролцож шийдвэрлэнэ.
- 9.2 Харилцан зөвшилцж чадаагүйд хүрвэл Эрчим хүчний зохицуулах хороонд асуудлаа тавьж шийдвэрлүүлнэ.
- 9.3 Эрчим хүчний зохицуулах хорооны шийдвэрийг эс зөвшөөрөөл шүүхэд голлол гаргаж болно.

АРАВ. ГЭРЭЭГ ДҮГНЭХ, ӨӨРЧЛӨХ, ЦУЦЛАХ

- 10.1 Хангагч, хэрэглэгч талууд жил бүрийн 1-р сарын 2-ноос 2-р сарын 25-ны хооронд гэрээг дүнгэн цахилгаан эрчим хүчний тооцоог баталгаажуулж гэрээнд сунгалт хийнэ.
- 10.2 Гэрээний хугацаа дуусахаас нэг сарын өмнө талууд гэрээ цуцлах санаа гаргаагүй болон хэрэглэгч төлбөрийн зөрчилгүй байвал гэрээг анх заасан хугацаагаар дэвжэн нэг удаа сунгагдсанд тооцно.
- 10.3 Хангагч, хэрэглэгч талууд харилцан тохиролцож гэрээнд өөрчлөлт оруулж болох бөгөөд энэхүү өөрчлөлтийг бичгээр үйлдэж гэрээнд хавсаргана.
- 10.4 Хэрэглэгч цахилгаан эрчим хүчний хэрэглээний захиалгад өөрчлөлт оруулах тохиолдолд нэг сарын өмнө хангагчид урьдчилан бичгээр мэдэгдэнэ.
- 10.5 Ал нэг талын санаачлагаар эсхүл хэрэглэгч гэрээний үүргээ зөрчсөн, хангагчийн тавьсан шаардлагыг биелүүлээгүй тохиолдол цахилгаан эрчим хүчээр хангах гэрээг цуцалж болно.
- 10.6 Цахилгаан эрчим хүчний зүй бусаар ашигласан зөрчлийн улмаас цахилгаан эрчим хүчээр хангах гэрээг цуцлах хүртэл дараахь арга хэмжээг хангагч авна.
 - 10.6.1 Төлбөрөө төлөвгүйн улмаас цахилгаан эрчим хүчийг түдгэлзүүлэгдсэн хэрэглэгч дур мэдэн цахилгаан хангамжийг сэргээсэн бол дахин түдгэлзүүлнэ. Хэрэглэгчийн хэрэглэсэн цахилгаан эрчим хүчэнд нөхөн бичилт хийнэ. Дахин түдгэлзүүлсэн тоогоор үйлчилгээний хураамжийг хангагч нэмжмэлэн хэрэглэгчээр төлүүлнэ.
 - 10.6.2 Цахилгаан эрчим хүчний хангамжийг түдгэлзүүлснээс хойш 14 хоногийн дотор төлбөрөө төлөөгүй хэрэглэгчдэд шүүхэд шилжүүлэх тухай мэдэгдэл хүргэнэ.
 - 10.6.3 Шүүхэд шилжүүлэх мэдэгдэл хүргэгдснээс хойш 5 хоногийн дараа хангагч шүүхэд нэмжмэлэн гаргах эрхтэй бөгөөд шүүхийн шийдвэрийг биелүүлээгүй бол хэрэглэгчтэй байгуулсан цахилгаан эрчим хүчээр хангах гэрээг цуцлана.
 - 10.6.4 Гэрээ цуцлагдсан хэрэглэгч хангагчийн эзэмшлийн тооцооны хэмжих хэрэгсэлтэй бол тооцооны хэмжих хэрэгслийг хурааж авна.

хэрэглэгчийг дахин шугам сүлжээнд холбогдох боломжийг хязгарласан төвнийн арга хэмжээг авна.

10.7 Гэрээг хоёр хуви үйлдэж хэрэглэгч, хангагч талууд гарын үсэг зурж, тэмдэг дараа баталгаажуулах ба хуви тус бүр хүчин төгөлдөр байна.

ГЭРЭЭ БАЙГУУЛСАН :

<p>Хангагчийг төлөөлж : “ӨБЦТС” ТӨХК-ийн ХҮТ-ийн дарга: Хууль ёсоор мэдэгдсэн: ХҮТ-ийн дарга: Харилцах утас : 70533940</p>	<p>Хэрэглэгчийг төлөөлж: Байгууллага, ААН, Улсаар нар: Ажил, албан тушаал: Хэрэглэгч: 28028834 33 08 0207</p>
--	--

ХОГ ТЭЭВЭРЛЭЛТИЙН ГЭРЭЭ

2024 оны 04 дүгээр
Сарын 08-ны өдөр

№

Ханбогд сум

Нэг.Нийтлэг үндэслэл

Нэг талаас “Ханбогд хот тохижилт”ОНӨААТҮГазар түүнийг төлөөлөн захирал Догь овогтой ЭРХЭМБААТАР /цаашид “Гүйцэтгэгч”гэх/ нөгөө талаас 2800446 регистрийн дугаартай “Тахидаг хайрхан ” ХХК-нийдугаар бөмбөлөгийг төлөөлж Захирал Д овогтой Баясгалан /цаашид “Захиалагч” гэх/ нар Монгол улсын хог хаягдлын тухай хууль, үндэслэн харилцан тохиролцож энэхүү гэрээг байгуулав.

1.1. Энэхүү гэрээ нь хогийг ачиж, тээвэрлэх, уг үйлчилгээг зохицуулахад чиглэгдэнэ.

Хоёр. Гэрээний хугацаа

2.1. Гэрээний хугацаа 2024 оны 04 дүгээр сарын 08 -ны өдрөөс эхлэн 2025 оны 04 дүгээр сарын 08 - ны өдөр хүртэл 1 жил хүчинтэй.

Гурав. Захиалагчийн эрх үүрэг

Захиалагч дор дурдсан эрх эдэлж, үүрэг хүлээнэ.

3.1. Хог тээвэрлэгч байгууллагын хог ачиж, тээвэрлэх үйл ажиллагаанд хяналт тавих.

3.2. Төлбөрийг жилд 2 удаа хувааж төлнө.Гэрээ байгуулахад 6 сарын төлбөрийг урьдчилан төлсөнөөр гэрээ баталгаажна.

3.3. Захиалагч нь хог хаягдалын ачилтыг хариуцах ба төлбөрийг төлсөнөөр гүйцэтгэгч хог хаягдалыг тээвэрлэнэ

3.4. Захиалагч нь хогийг ил задгай болон ухсан нүхэнд асгахгүй ба зориулалтын хуванцар сав,поошиг зэрэгт хийсэн байна.Хогийг ухсан нүхэнд хийхийг хориглоно.

3.5. Хууль тогтоомжинд заасан бусад эрх эдэлж,үүрэг хүлээнэ.

Дөрөв. Гүйцэтгэгчийн эрх үүрэг

Гүйцэтгэгч нь дор дурдсан эрх эдэлж, үүрэг хүлээнэ.

4.1.Захиалагч байгууллагын хог хаягдлыг сард хоёр удаа тээвэрлэх;

4.2. Тээвэрлэсэн хог хаягдлыг төвлөрсөн цэгт тээвэрлэж, хогийн төвлөрсөн цэгийн дотоод журмыг чанд сахих;

4.3. Машин техникийн бүрэн бүтэн байдлыг хангаж, машин техник эвдэрсэн тохиолдолд хог ачиж цуглуулах хуваарийг алдагдуулахгүй байлгах зорилгоор сэлгэн ажиллуулах машин техникийн бэлэн байдлыг хангах;

4.4. “Хог хаягдлын талбайн хураамж болон үйлчилгээний төлбөрийн хэмжээ тогтоох тухай” тогтоолд заасан үнийн тарифаар үйлчлэх

4.5. Хууль тогтоомжинд заасан бусад эрх эдэлж, үүрэг хүлээнэ.

Тав. Төлбөр тооцоо

5.1. Гүйцэтгэгч нь төлбөрийг захиалагчид нэхэмжлэл хүргүүлэх;
5.2. Захиалагч нь үйлчилгээний төлбөрийг 2 ачилт буулгалт хөлс болон шатахуун орсон үнэ 1 сарын 330000 (гурван зуун гучин мянга,НӨАТ орсон)төгрөг буюу 6 сарын төлбөр болох 1.980.000 төгрөгийг Төрийн банкны Ханбогд хот тохижилт ОНӨААТҮГ нэртэй 211000143144 тоот дансанд шилжүүлж байна.

Зургаа.Давагдашгүй хүчин зүйлс

6.1. Гэнэтийн давагдашгүй хүчин зүйлийн улмаас Талуудын аль нэг нь гэрээнд заасан үүргээ биелүүлээгүй эсхүл зохих ёсоор биелүүлээгүй, биелүүлэх боломжгүй болсон тохиолдолд нөгөө талдаа ажлын 3 хоног дотор бичгээр мэдэгдэх ба энэ тохиолдолд үүрэг гүйцэтгэх хугацаа нь энэхүү нөхцөл байдал үргэлжлэх хугацаагаар хойшлогдоно.

6.2. Гэнэтийн давагдашгүй хүчин зүйлс бий болсон нь хуанлийн 1 сараас дээш хугацаагаар хойшлогдоно.

6.3. Гэнэтийн давагдашгүй хүчин зүйлс гэдэгт гал түймэр, газар хөдлөлт, салхи шуурга, аянга цахилгаан, үер усны гамшиг, нийтийг хамарсан үймээн, эсэргүүцлийн хөдөлгөөн, төрийн эрх бүхий байгууллагын шийдвэр, хорио цээр зэрэг талуудын хүсэл зорилгоос үл хамаарах нөхцөл байдлыг ойлгоно.

Долоо.Бусад

7.1. Энэхүү гэрээнд тусгагдаагүй бусад асуудлыг Монгол Улсын холбогдох хууль тогтоомжийн дагуу зохицуулна.

7.2. Гэрээг 2 эх хувь үйлдэнэ.

7.3. Гэрээний хугацаа нөхцөл байдлын талаар өөрчлөлт оруулахаар бол хоёр тал 30 хоногийн өмнө урьдчилан мэдэгдэж, харилцан тохиролцож шийдвэрлэнэ.

7.4. Гэрээнд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах асуудлыг талууд харилцан тохиролцож шийдвэрлэнэ.

ГЭРЭЭ БАЙГУУЛСАН:

Гүйцэтгэгч төлөөлж:
“Ханбогд хот тохижилт”
ОНӨААТҮГ-ын захирал
..... Д.Эрхэмбаатар /
Утас: 88115997

Захиалагч төлөөлж:
("Тахидаг хайрхан" ХХК-ний
захирал
..... Д.Баясгалан)
Утас: 80007068

УС НИЙЛҮҮЛЭХ ГЭРЭЭ

Нэг талаас “Тахидаг Хайрхан” ХХК /шашид “Хэрэглэгч” гэх/ төлөөлж ,нөгөө талаас иргэн С.Батхүү /К386012712/ /шашид “Нийлүүлэгч” гэх/ нар дараах зүйлийг харилцан тохиролцож 2024 оны 04 дүгээр сарын 01-ний өдөр энэхүү гэрээг байгуулав.

НЭГ. Ерөнхий зүйл.

- 1.1. Нийлүүлэгч хэрэглэгчийн хооронд үүссэн ус хэрэглээний нийлүүлэх харилцааг зохицуулах, гэрээний нөхцөл, тавигдах шаардлага, үйлчилгээний түвшин, цэвэр усны чанар, тоо хэмжээ, төлбөр тооцооны нөхцөл, нийлүүлэгч хэрэглэгчийн эрх, үүрэг хариуцлагыг өндөржүүлэхэд гэрээний зорилго оршино.
- 1.2. Талууд Монгол Улсын Иргэний хуулийн дагуу энэхүү гэрээг байгуулав.
- 1.3. Энэхүү гэрээгээр хэрэглэгч нь 2024 оны 04 дүгээр сарын 01-нээс 2025 оны 01 дүгээр сарын 31-нийг дуустал хугацаанд усаар хангагдана.

Хоёр. Нийлүүлэгчийн эрх, үүрэг

- 2.1. Нийлүүлэгч нь хэрэглэгчээс усны төлбөрийг хугацаанд нь бүрэн төлөхийг шаардах эрхтэй.
- 2.2. Нийлүүлэгч нь усны чанар, стандартын лабораторын бичгийг гаргаж өгөх үүрэг хүлээнэ.
- 2.3. Нийлүүлэгч нь хэрэглэгчийн захиалгын дагуу усыг түргэн шуурхай түгээх үүрэгтэй.

Гурав. Хэрэглэгчийн эрх, үүрэг

- 3.1. Хэрэглэгч нь үйлчилгээний болон төлбөрийн талаар санал гаргах эрхтэй.
- 3.2. Хэрэглэгч нь усны стандарт, чанарын шаардлага хангасан лабораторын бичгийг шаардах эрхтэй.
- 3.3. Хэрэглэгч нь усны төлбөрийг тохирсон хугацаанд нь бүрэн төлөх үүрэгтэй.

Дөрөв. Төлбөр тооцоо

- 4.1. Усны төлбөрийг 1тонн усыг 70,000 төгрөгөөр буюу тухайн үеийн хаашаар тооцно.

4.2. Нийлүүлэгч тал хэрэглэгчийн тухайн сарын захиалгын дагуу падаан гаргаж хэрэглэгч тал баталгаажуулан төлбөрийг тухайн сар дотор бүрэн барагдуулна.

Тяв. Давагдашгүй хүчин зүйл

5.1. Гэрээ үйлчлэх хугацаанд байгалийн гамшиг /аянга, гал түймэр, усны үер, хүчтэй салхи гэх мэт/, дайн байлдаан, хүний амь нас, эд хөрөнгөнд аюул учрах нөхцөл үүссэн, ажил хаялт зарласан зэрэг давагдашгүй хүчин зүйлийн нөлөөллөөс шалтгаалан учирсан хохирлыг гэрээнд оролцогч талууд хариуцахгүй.

Зургаа. Бусад заалт

- 6.1. Энэхүү гэрээ нь талууд гарын үсэг зурсан өдрөөс эхлэн хүчин төгөлдөр болох ба талууд гэрээний үүргээ зохих ёсоор гүйцэтгэснээр гэрээний үйлчлэл дуусгавар болно.
- 6.2. Талууд энэхүү гэрээнд нэмэлт өөрчлөлт оруулж болох ба санаачлагч нь албан ёсоор нөгөө талдаа мэдэгдсэнээс хойш 14 хоногийн дотор харилцан тохиролцож нэмэлт өөрчлөлтийг оруулна. Талууд гарын үсэг зурж баталгаажуулсан нэмэлт, өөрчлөлт нь энэхүү гэрээний салшгүй хэсэг байна.
- 6.3. Аль нэг тал гэрээг хугацаанаас нь өмнө цуцлах тохиолдолд энэ тухай нөгөө талдаа 14 хоногийн өмнө бичгээр мэдэгдэнэ.
- 6.4. Гэрээтэй холбогдож үүссэн маргаантай асуудлыг харилцан тохиролцож, зөвшилцөх замаар шийдвэрлэхийг эрмэлзэх бөгөөд зөвшилцөлд эс хүрвэл шүүхээр шийдвэрлүүлнэ.
- 6.5. Энэхүү гэрээг Монгол хэл дээр 2% үйлдэж, талууд тус бүр 1%-ийг авах бөгөөд хувиуд ижил тэгш хүчинтэй байна.

ГЭРЭЭ БАЙГУУЛСАН:

НИЙЛҮҮЛЭГЧИЙГ ТӨЛӨӨЖ:

С.Батхүү

(Гарын үсэг)

Утас:

ХЭРЭГЛЭГЧИЙГ ТӨЛӨӨЖ:

Утас:

Засгийн газрын 2021 онд
135 дугаар тогтоолын 3 дугаар хэсгээр

ШИЙТГЭЛИЙН ХУУДАС (маягт 2)
№ 0854688

оны ... сарын ... өдөр

Хөтөж
Хот, сум

**ХЯЛБАРШУУЛСАН ЖУРМААР ШИЙДВЭРЛЭХ ЗӨРЧИЛД
ШИЙТГЭЛ ОНОГДУУЛАХ ТУХАЙ**

Эрх бүхий албан тушаалтны харьяалах байгууллага, ажил, нэр, нол, зэрэг/..... би Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуулийн 6.1 дүгээр зүйлийн 1 дахь хэсэгт заасан

..... асуудлыг шалгаад ОЛСОН нь:

Холбогдогч /харьяалах улс, хуулийн этгээдийн нэр, хүний овог, нэр, регистр/паспортын дугаар, ажил, албан тушаал, хаяг/..... нь

бодох нь тэрэг нотлох баримтаар нотлогдон тогтоогдож, Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуулийн 6.1 дүгээр зүйлийн 2.3 дахь хэсэгт заасны дагуу шийдвэрлэх боломжтой байна. Иймд холбогдогч /хүн, хуулийн этгээдийн нэр/-ийн үйлдсэн зөрчилд Зөрчлийн тухай хуулийн д заасан шийтгэл оногдуулах үндэслэлтэй байх тул Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуулийн 7.2 дугаар зүйлд заасныг үндэслэн ШИЙДВЭРЛЭХ НЬ:

1. Холбогдогч /хүн, хуулийн этгээдийн нэр/-ийн үйлдсэн зөрчилд Зөрчлийн тухай хуулийн тусгай ангийн /зүйл, хэсэг, заалт/-д заасны дагуу /шийтгэлийн төрөл, хэмжээ/ шийтгэл оногдуулсугай.
2. Оногдуулсан шийтгэлийн тогргогийг Төрийн сангийн тоот дансанд, хохирол, нохон тоолборийн тогргогийг Төрийн сангийн тоот дансанд, зөрчил үйлдэж олсон мөнгөн орлогыг /уасны төсөвт/ Төрийн сангийн тоот дансанд тус тус шийтгэлийн хуудсыг хүлээн авснаас хойш 15 хоногийн дотор бэлнээр, бэлэн бусаар сайн дураар төлж биелүүлэхийг даалгасугай.
3. Зөрчлийн тухай хуулийн 3.6 дугаар зүйлд зааснаар хүн, хуулийн этгээдийн /үйл ажиллагаа, эрх/аль болохыг зурх/-ыг хугацаагаар /хязгаарлах, хүчингүй болгох/ аль болохыг зурх/ эрх хасах шийтгэл оногдуулсугай.
4. Торгуулийн шийтгэлийг хэсэгчлэн төлүүлэх үндэслэн тогтоогдсон тул оногдуулсан тогргогийн торгуулийн шийтгэлийг хувийг хугацааны дотор, хувийг хугацааны дотор, хувийг хугацааны дотор хэсэгчлэн сайн дураар биелүүлэхийг даалгасугай.
5. Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуулийн 4.5 дугаар зүйлд заасны дагуу хураан авсан:
А. Зөрчил үйлдэж олсон /хөрөнгө, орлого/, аль нь болохыг доогуур зурх/
Б. Зөрчил үйлдэхэд ашигласан /зэвсэг, хэрэгсэл, тээврийн хэрэгсэл, уналга/, аль нь болохыг доогуур зурх/
В. Зөрчил шалган шийдвэрлэх ажиллагаанд эл холбогдолтой баримт болох /эд зүйл, баримт бичиг/..... /аль нь болохыг доогуур зурх/..... /нэр, төрөл, тоо, хэмжээ, шинж тэмдэг/-г Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуулийн 4.12 болон Засгийн газрын тогтоолоор баталсан “Албадлагын арга хэмжээ авсантай холбоотой хураан авсан хөрөнгө, орлого, эд зүйл, хэрэгсэлээс хохирол нохон төлүүлэх, улсын орлого бодлох, устгах журам”-ын дагуу шийдвэрлэсүгэй.
6. Холбогдогч /хүн, хуулийн этгээдийн нэр/-д Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуулийн 7.2 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсэгт зааснаар -ны өдрийн дотор үүргийг нохон биелүүлэхийг даалгах, эсхүд үүргийг хэрэгжүүлэхтэй холбоотой тогргогийн зардыг гаргуулсугай.
7. Зөрчил үйлдсэн хүн, хуулийн этгээд тогтоосон хугацаанд шийдвэрийг биелүүлээгүй бол шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх журмаар албадан гүйцэтгүүлэх эрх эрх бүхий албан тушаалтан Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуулийн 7.6 дугаар зүйлд заасан харьяалах шүүхэд хүсэлт гаргана.
8. Шийдвэрийг эс зовшоорвол Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуулийн 7.6 дугаар зүйлд заасны дагуу шүүхэд гомдол гаргах эрхтэй болохыг дурасугай.

ШИЙДВЭР ГАРГАСАН:
Эрх бүхий албан тушаалтан: /..... /

ТАНИЛЦСАН:
Холбогдогч, хууль ёсны төлөөлөгч: /..... /

оны ... сарын ... өдөр

4/5/24, 3:32 PM Баримт

ОРЛОГЫН МЭДҮҮЛЭГ
DEPOSIT SLIP

Дэвсгэрт	Тоо	Дүн
1		
5		
10		
20		
50		
100		
500		
1000		
5000	1	1,000.00
10000		
20000		
Нийт	25	500,000.00
Хөрвүүлсэн дүн	26	501,000.00
Хөрвүүлсэн ханши		

Огноо /Date 2024.04.05	Мөнгөний нэгж /Currency MNT	Гүйлгээний дугаар /Transaction code 88619000208947	Гүйлгээний хураамж /Transaction fee 1000
Хүлээн авагчийн банк /Beneficiary's bank 90 - ТӨРИЙН САН		Мөнгөн дүн тоогоор /Amount in figures 500,000.00	
Хүлээн авагчийн нэр /Beneficiary's name Өм.ХБ.Хүү, торгуулийн орлого		Мөнгөн дүн үсгээр /Amount in words Таван зуун мянган төгрөг	
Дансны дугаар /Account number 100111000988			
Гүйлгээний үндэс /Reason ТАХИДАГ ХАЙРХАН ХХК ТОРГУУЛЬ			

ТЭМДЭГЛЭЛ/NOTE

Дансны дугаар /Account number	Гүйлгээний дүн /Transaction amount	Утасны дугаар /Phone number	Харилцагч /Customer:
100111000988	500,000	99086659	S.Zinjavro

*Харилцагчийн дутуу буюу буруу өгсөн мэдээлэлээс үүсэн гарах хохирлыг банк хариуцадаггүй. The bank is not liable for any loss or expense occurred due to incorrect information given by customer.

Төрийн захиргаа
МОНГОНЦОГ БОЗУ

Хянасан:

ОРЛОГЫН МЭДҮҮЛЭГ